

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2022 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Stedsbasert læring som virkemiddel for å oppnå en bærekraftig utvikling av natur- og kulturarven på Finnskogen

Place-based education as a tool for sustainable
development of the natural and cultural heritage
at Finnskogen

Agnes Elise Kristoffersen
Master i landskapsarkitektur

Lat oss ikkje forfedrane gløyma, under alt som me venda og snu. For dei gav oss ein arv til å gløyma, han er større enn mange vil tru

Ivar Aasen

Tittel: Stedsbasert læring som virkemiddel for å oppnå en bærekraftig utvikling av natur- og kulturarven på Finnskogen

Title: Place-based education as a tool for achieving sustainable development of the natural and cultural heritage at Finnskogen

Forfatter: Agnes Elise Kristoffersen

Hovedveileder: Tore Edvard Bergaust

Biveileder: Morten Clemetsen

Format: A4: 297 mm x 210 mm

Sidetall: 84

Opplag: 18261

Nøkkelord: Kulturarv, naturarv, stedsbasert læring, landskap, bevaring

Keywords: Cultural heritage, nature heritage, place-based learning, landscape

FORORD

Med min masteroppgave om Finnskogen takker jeg for meg her i Ås. Gjennom spennende fag og flinke professorer har jeg fått et nytt syn på hverdagslandskapet rundt meg, og viktigheten av god landskapsplanlegging. For seks år siden startet jeg ved Norges Miljø- og biovitenskapelige Universitet, og det er rart og nå skulle avslutte dette kapittelet. Neste kapittel starter nå og også planleggingen av landskap i praksis.

Jeg ønsker å si takk til min hovedveileder Tore Edvard Bergaust som har gitt meg gode tips til min problemstilling og viktige temaer for oppgaven.

Takk til min biveileder Morten Clemetsen som lærte meg om regional planlegging gjennom faget LAA360 i høst og ga meg et godt utgangspunkt for å starte mitt arbeid.

Takk for at jeg fikk intervjuere dere som stilte opp som informanter,

Takk til mine kjære romkamerater og gode venninner som har vært til stede under frustrasjon og gleder i arbeidet med masteroppgaven, Oda og Ingrid.

Mamma og pappa, som har oppmuntret og trøstet.

Og takk til Hedvig som har lyttet til meg og hjulpet meg med å få hodet på rett plass.

Takk for alt!

Agnes Elise Kristoffersen, juni 2022

SAMMENDRAG

Landskapet rundt oss forteller om historien der vi bor. Endringer i landskapet skjer raskt og bevaring og god forvaltning er viktig for at ikke vårt hjemsteds historie skal forsvinne. Det finnes viktige og nyttige verdier i kulturminner, og for å oppnå en fremtid som er bærekraftig må vi gjennom forvaltning ta vare på disse. En stor del av historien som finnes i natur- og kulturminner er vanskelige å videreføre. Tekst og litteratur vil ikke kunne lære bort en opplevelse eller stedsbestemte tradisjoner like enkelt.

Med min oppgave ønsker jeg å finne ut hvordan natur- og kulturarv kan bevares og videreutvikles på en bærekraftig måte. Som metode for å oppnå bærekraftig utvikling og bevaring på Finnskogen, tar jeg i bruk metoden stedsbasert læring. Denne metoden tilnærmer seg forvaltning av naturressurser ved å inkludere barn og unge gjennom læring. Stedsbasert læring er hovedfokuset i min oppgave, og jeg tar utgangspunkt i denne i valg av teori og interessenter. Læring og utdanning får en større viktighet i forhold til natur- og kulturarv i oppgaven min ved at jeg har valgt å sette søkelys på stedsbasert læring i skolen. Også identitet og tilhørighet er viktige temaer.

For å danne en oversikt over Finnskogens kvaliteter, muligheter og utfordringer, tar jeg i oppgaven i bruk en landskapsanalyse av området. Som et grunnlag for mulighetsstudiet, benytter jeg meg av teori som omhandler relevante temaer: landskap, identitet og demokrati. Dette legger en føring for hvordan ressursene på Finnskogen skal prioriteres i analysen og hvordan tiltak bør gjennomføres. Ulike metoder i arbeidet med innsamling av data blir tatt i bruk for å gi et utgangspunkt som omfatter flere innfallsvinkler og perspektiver. I diskusjonsdelen blir problemer og fordeler ved Finnskogen og Abborhøgda som plass for stedsbasert læring nevnt, og det konkluderes til slutt om at det vil bidra til positive virkninger for natur- og kulturarven selv om man vil møte noen humper på veien.

ABSTRACT

The landscape around us tells the story of where we live. Changes in the landscapes happens quickly and conservation and good management are important so that the our history does not disappear. There are important and useful values in cultural heritage. In order to achieve a future that is sustainable, we must take care of these through well-developed management. A part of the history found in natural and cultural heritage is difficult to preserve. Text and literature will not be able to teach an experience or place-specific traditions as easily.

With my thesis, I want to find out how natural and cultural heritage can be preserved and further developed in a sustainable way. As a method for achieving sustainable development and conservation at Finnskogen, I use the method of place-based learning. This method approaches the management of natural resources by including children and young people through learning. Location-based learning is the main subject of my thesis, and my choices of theory and stakeholders is done based on this. Learning and education are important in relation to natural and cultural heritage in my thesis, and I have chosen to put the spotlight on place-based learning in school. Identity and belonging are also important topics.

To form an overview of Finnskogen's qualities, opportunities, and challenges, I use a landscape analysis of the area. As a basis for the feasibility study, I use theory that deals with relevant topics: landscape, identity, and democracy. This provides a guide for how the resources at Finnskogen should be prioritized in the analysis and how measures should be implemented. Different methods in the work of collecting data are used to provide a starting point that includes several angles and perspectives. In the discussion section, problems and advantages at Finnskogen and Abborhøgda as a place for place-based learning are mentioned, and it is finally concluded that it will contribute to positive effects for the natural and cultural heritage even if you will meet some challenges along the way.

Innholdsfortegnelse

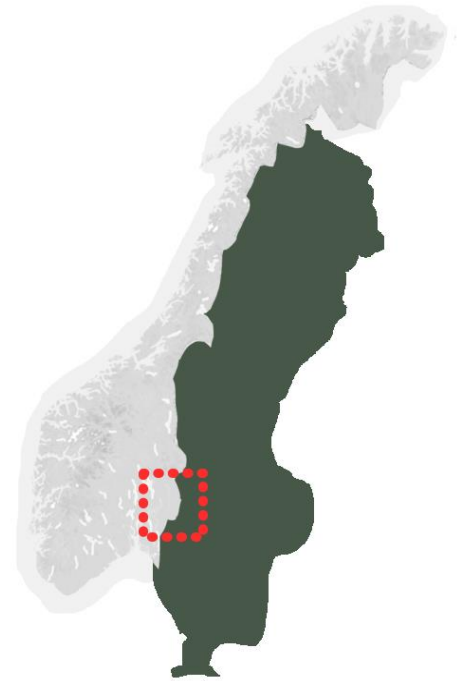
Kapittel 1 - Introduksjon	8
Innledning.....	10
Problemstilling.....	11
Begreper.....	12
Metodologisk tilnærming.....	13
Kapittel 2 - Teori	15
2.1 Landskap.....	16
2.2 Natur- og kulturarv.....	18
2.3 Planlegging og forvaltning av landskap	20
2.4 Aktiv medvirkning i landskapet	21
2.5 Lovverk.....	22
2.6 Bred verdiskaping.....	23
2.7 Stedsbasert læring	24
Kapittel 3 - Stedsbasert læring	25
3.1 Gregory Smith- lære å være hvor vi er	26
3.2 Aurlandsmodellen.....	27
3.3 John Dewey.....	28
3.4 Kunnskapsløftet.....	29
3.5 FNs bærekraftmål.....	29
Kapittel 4 - Mulighetsstudie Finnskogen	31
4.1 Introduksjon.....	32
4.2 Planstatus.....	39
4.3 Landskapsanalyse.....	42
4.4 Spørreundersøkelse	57
Kapittel 5 - Mulighetsstudie Abborhøgda	59
5.1 Landskapsanalyse Abborhøgda	60
5.2 Tiltak.....	67
Kapittel 6 – Diskusjon og avslutning	70
6.1 Diskusjon.....	71
6.2 Konklusjon.....	74
6.3 Etterord.....	76
6.4 Litteraturliste	77

6.5 Bilder	82
6.6 Vedlegg	83

KAPITTEL 1

INNLEDNING

Temaet i min masteroppgave er bevaring og utvikling av natur- og kulturarv gjennom stedsbasert læring. I min oppgave ønsker jeg å finne ut av hva Finnskogens styrker og svakheter er og hvordan ressursene som finnes kan tas i bruk for styrking av bevissthet i landskapet. Mangel på bevilgninger og nedfalte føringer er grunn til at mange kulturlandskap i dag gror igjen, og at historiske bygg faller sammen. Dette er en trend jeg ønsker å vise at mennesker i samfunnet kan være med på å snu.

Landskap blir sett på som et konsept som bidrar til integrering. Med flerfunksjonelle egenskaper og goder, kan landskap legge til rette for å løse aktuelle samfunnsproblemer. Men samfunnets utvikling påvirker den rollen landskap har. Sosiale og økonomiske verdier blir stadig mer sammensatte, og det blir dermed også konflikter og utfordringer ved forvaltning av landskapet (Butler & Berglund, 2012). Viktigheten av landskap for god helse og livskvalitet kommer tydelig frem i Klima- og miljødepartementets «Handlingsplan for friluftsliv» (Klima- og miljødepartementet, 2018). Handlingsplanen forklarer hvordan natur er et viktig bidrag til livskvalitet og helse. Utøving av friluftsliv og aktiv deltakelse i den naturen og kulturen som omringer oss, er også en del av arbeidet med å styrke identitet og bevare norsk kulturarv. Med et samfunn som kan møte store utfordringer i forhold til bærekraft i fremtiden, er det nødvendig å rette fokus mot de ressursene som allerede finnes i landet. Europarådets landskapskonvensjon som Norge er forpliktet til å følge, forklarer viktigheten av å ta vare på landskapsressursene. Gjennom føringer i kommuner, fylke og stat skal bevisstgjøring av verdier i landskapet bli tydeligere. Dette er viktig å ta utgangspunkt i planlegging hvor landskapet utvikles og omformes (Klima- og miljødepartementet, 2018).

Inkluderende planlegging

For å møte de utfordringene vi i står overfor i samfunnet, er det i dag et viktig tema å sørge for inkludering og medvirkning i prosesser tilknytning til landskapsplanlegging. Lokalsamfunn kan fort bli overkjørt av større aktører med store planer for et område. Men ved å lytte til menneskene i landskapet, kan planleggere bidra til å forsterke plassens identitet og eksisterende ressurser. Faro-konvensjonen i Europarådets rammekonvensjon, har nedfelt at alle mennesker har rett til å delta i kulturarven rundt dem (Faro-konvensjonen, 2011). Norge er et FN-land og skal følge de bærekraftmålene som er nedfelt i FNs arbeidsplan. Vi skal gjennom politikken i landet, bidra med bevisstgjøring og inkludering både i landskapet og andre samfunnsområder.

Caseområde

Finnskogen er et uavgrenset skogsområde som strekker seg fra grensetraktene i Innlandet fylke i Norge og videre inn i Värmlands län i Sverige. På grunn av innvandringen som foregikk i Finnskogen for flere hundre år siden, er området i dag preget av kulturarv fra skogfinnene og er et viktig område for vern. Navnet Finnskogen er et resultat av finnenes bosetting i området. Arven etter skogfinnene er tydelig i identiteten til mange av Finnskogens innbyggere. Skogfinner er en av landets nasjonale minoriteter og er viktig å anerkjenne for å videreføre kulturarven.

Deltakelse i ulike fag og kurs ved NMBU som omhandler kulturarv og bærekraftig landskapsutvikling, har gitt meg en interesse for å finne ut hvordan natur- og kulturverdier kan bevares og utvikles. Valget av Finnskogen som område i min masteroppgave ble naturlig da området består av et variert og spennende landskap. Den skogfinske historien og friluftslivet på Finnskogen gir både muligheter og utfordringer for fremtiden. Jeg går også nærmere inn på en av de viktigste plassene for kulturarv i Finnskogen, Abborhøgda. Gjennom mulighetsstudiet av Finnskogen og skogfinnetorpet Abborhøgda er mitt mål å finne svar på hvordan bevisstheten av landskapets verdi og viktighet for bærekraftig utvikling kan forsterkes. Formålet med selve oppgaven er å bidra til en større inkludering av befolkningen i landskapet og gjennom dette oppnå en bærekraftig utvikling både lokalt og nasjonalt.

PROBLEMSTILLING

For å belyse selve kjernen i min oppgave og samtidig utdype det jeg vil finne ut av, har jeg tatt i bruk en hovedproblemstilling og to underproblemstillinger.

Hovedproblemstilling:

«Hvordan kan man øke bevisstheten og interessen for natur- og kulturarven i verneverdige landskap gjennom større inkludering og aktiv bruk av mulighetene som finnes i landskapet?»

Underproblemstilling:

1. *«Hvordan kan man oppnå økt kunnskap om kulturlandskap og en forståelse for viktigheten av god forvaltning, bevaring og utvikling for en bærekraftig utvikling?»*
2. *«På hvilken måte kan stedsbasert læring fremme en økt interesse for å ta vare på og videreføre natur- og kulturarven på Finnskogen?»*

Bilde av utsikten ved låven på Abborhøgda. Foto: Agnes Elise Kristoffersen 21.04.222

BEGREPER

Landskap

Landskap defineres og brukes i denne oppgaven med utgangspunkt i Europarådets landskapskonvensjon sin definisjon av begrepet. Europarådets landskapskonvensjon beskriver landskap som «et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer» (Europarådets Landskapskonvensjon, 2021).

Kulturlandskap

Kulturlandskap er landskap som er blitt til gjennom menneskelig omforming.

Kulturminne

Definisjonen av kulturminner etter Kulturminneloven lyder som følgende: «alle spor etter menneskelig aktivitet, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro og tradisjon til» (Lovdata, 1978).

Bred verdiskaping

En type strategi for bærekraftig utvikling av samfunnet hvor samspillet mellom verdiskapingen økonomisk, kulturelt, sosialt og miljømessig blir fremmet.

Immateriell kulturarv

Immateriell kulturarv er kulturarv som ikke er håndfast, og som må erfares og oppleves. For eksempel kunnskap, ferdigheter, uttrykk, fremstillinger av kulturarv.

Stadkjensle

En følelse av å høre til på et sted. Omhandler menneskers opplevelser og personlige forhold til omgivelsene rundt seg.

METODOLOGISK TILNÆRMING

Innledning

For å gå i dybden og svare min problemstilling, har jeg tatt i bruk ulike typer datainnsamlinger. Jeg har blant annet gjennomført litteratursøk og funnet teori som har vært viktig og relevant. Jeg har også gjort en landskapsanalyse for å enklere forstå Finnskogen som område og kvalitetene og utfordringene her. Dette går innunder mulighetsstudiet jeg har laget hvor jeg også gjør en analyse av Abborhøgda. For å få en oversikt over mulighetene på Finnskogen fra et perspektiv som omhandler opplevelse og følelser, har jeg gjennomført semistrukturerte intervju og en spørreundersøkelse rettet mot innbyggere, interessenter og bidragsyttere i Finnskogen.

Hensikten med å ta i bruk overnevnte metoder som samler inn data på forskjellige måter, er å få et bredt perspektiv. Det immaterielle i landskapet har også mye å si for å forstå landskap og får å engasjere. For å gjøre undersøkelser i forhold til dette, kan noen fremgangsmetoder ha mer for seg enn andre. Ved å ta i bruk de forskjellige metodene, har jeg ønsket å finne informasjon om temaene innen min problemstilling og lage et solid grunnlag for videre arbeid, diskusjon og drøfting.

Teori

I prosessen med å danne et teorigrunnlag til Kapittel 2, har jeg gjennomgått relevante tekster og gjort valg etter hvordan tekstene passer inn og gjelder i dag. Teori som har vært viktigst å ta i bruk for å lage et kunnskapsgrunnlag, har vært tekster som omhandler landskap, stedsutvikling og stadkjensle, og andre termer innen landskapsutvikling i sammenheng med forvaltning og landskapsdemokrati. Jeg har benyttet meg av bøker fra bibliotek og artikler og tekster fra forskjellige nettsider. Noen av søkemotorene som er tatt i bruk for å finne artikler og informative tekster er Google Scholar, ORIA og Store Norske Leksikon. I Kapittel 3 går jeg enda nærmere på mange av temaene fra teoridelen i Kapittel 2, og tar i bruk eksempelstudier og bygger opp under noe av litteraturen som er tatt i bruk.

Mulighetsstudie

I min mulighetsstudie blir det teoretiske grunnlaget fra Kapittel 2 og 3 tatt i bruk i sammenheng med Finnskogen og Abborhøgda. Artikler og litteratur, termer og eksempelstudier som tidligere er blitt presisert, blir nå knyttet til et eksisterende område og virkelige problemstillinger. Mulighetsstudiet introduseres av en innledning som inneholder informasjon om Finnskogen og områdets muligheter og status, og dermed en landskapsanalyse av stedet. Området undersøkes som en helhet for å få et bredt perspektiv knyttet Finnskogen, og for å kunne plassere Abborhøgda i en større kontekst. Mulighetsstudiet av valgt fokusområde tar utgangspunkt i denne landskapsanalysen ved drøfting av tiltak som kan gjennomføres på Abborhøgda for å oppnå mål for Finnskogen i sammenheng med problemstilling.

Intervju og spørreundersøkelse

Intervju av mennesker omhandlet temaer som Finnskogsmuseets framtid, behov i Finnskogen, historien og forvaltning i dag. Jeg lagde også en strukturert og anonym spørreundersøkelse over nett, som jeg postet på en av Facebooksidene for mennesker med tilkobling til Finnskogen med relevante roller i landskapet i Finnskogen, har vært en metode for å innhente kunnskap om Finnskogen. Disse intervjuene var semistrukturelle med planlagte spørsmål i forkant og små avvik ettersom samtalen fløt. Blant annet hadde jeg et kort intervju med Kongsvinger kommune, hva deres rolle er og viktigheten av frivillige og foreninger i bevaringen av kulturarven i Finnskogen. Jeg gjennomførte i tillegg et intervju med Dag Raaberg, museumsdirektør for Norsk Skogfinsk museum, over Teams. Spørsmål som ble stilt.

Besøk i Finnskogen

For å oppleve Finnskogen og få et overordnet inntrykk av skogsområdet og mitt case-område Abborhøgda, gjorde jeg flere besøk i Finnskogen. Dette var til god hjelp for å forstå områdets karakter. Mitt første besøk i Finnskogen var sommer 2021 og ga et helt annet inntrykk enn når jeg besøkte Finnskogen i april 2022. På Abborhøgda var det fortsatt snø, og utfordrende stier. Å se hvordan plassen kan bidra til stedsbasert læring var vanskelig i snødekket, men også fint for å oppnå en oversikt over kvaliteter og utfordringer.

KAPITTEL 2

TEORI

2.1 Landskap

Landskap er et begrep som brukes ulikt innen forskjellige situasjoner og sammenhenger. Begrepet landskap beskrives ofte som noe fysisk og geografisk begrenset, og ofte skiller man mellom naturlandskap, uberørt landskap, og kulturlandskap. Landskap kan også beskrives som oppleves på individnivå. Det er vanlig at begrepet har forskjellige betydninger som vektlegges ulikt innen forskjellige fagfelt. Som landskapsarkitekt er det estetiske i landskapet og det større landskapsbildet som vektlegges. En landskapsarkitekt fungerer som en utvikler og designer av ulike uteområder. Innenfor andre fagfelt som sosiologi og kulturgeografi vil man i større grad fremheve immaterielle verdier og identitetsskapelse innenfor forståelsen og bruken av landskap (NVE, Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022). Et landskap forteller mye om historien til et sted og hvordan mennesker i landskapet identifiserer seg.

Landskap på Finnskogen. Bilde hentet fra finnskogen.org.

2.1.1 Europarådets landskapskonvensjon

Gjennom Europarådets landskapskonvensjon beskrives landskap som “et område, slik folk oppfatter det, der særpreget er et resultat av påvirkning fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer”. Konvensjonen har som formål “å

fremme vern, forvaltning og planlegging av landskap” (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021). Landskap kan som sagt ha flere betydninger i ulike sammenhenger. Det finnes derfor også mange måter å definere et landskap på. En forenklet forklaring av landskap som begrep er at det er grunnlaget for alt på jorden som er levende. Alt som finnes og alle levende mennesker i verden oppholder seg og lever i et landskap, og er oppstått og påvirkes av dette. Landskapet er ikke nødvendigvis bare det man ser, men også det abstrakte som fenomener og hendelser.

Landskapskonvensjonen sin definisjon av landskap er et eksempel på hvordan det subjektive og følelsesmessige i landskapet også er en viktig del av landskap som konsept. For å forstå landskap er det vesentlig å inkludere hvordan mennesket oppfatter det og aspekter rundt dette. Landskap kan også være et samspill mellom menneske og natur, og et resultat av bakgrunn, identitet, levemåte og tilhørighet. Det er derfor et behov for å analysere og studere landskap i et større perspektiv når man skal tolke det, for eksempel i arbeid med planlegging og utvikling (Morten Clemetsen og Trude K. Knagenhjelm, 2010).

2.1.2 Europarådets landskapskonvensjon i Norge

I Norge trådte Europarådets landskapskonvensjon i kraft 1. mars 2004 (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021). Konvensjonen legger et grunnlag for hvordan landskapet skal vernes, planlegges og forvaltes. Norge er forpliktet til konvensjonen og vi er dermed også forpliktet til å bidra med arbeidet med å fremme landskapet. Dette innebærer temaer som lovverk, politikk, utdanning, kunnskap, bevisstgjøring av folk i det sivile samfunnet, involvering og medvirkning i landskapspolitikken (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2009). For å nå landskapskonvensjonens mål i Norge, samarbeider kulturminneavdelingen i Klima- og miljødepartementet med Miljødirektoratet og Riksantikvaren (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2009). En bred landskapsforståelse er et viktig grunnlag ved forvaltning av landskap når det kommer til utnyttelse av areal, utmark og sammenhengende natur, og for utvikling av kulturmiljøer og friluftsliv (NVE, Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022).

2.2 Natur- og kulturarv

2.2.1 Kulturminnevern

I nesten alle landskap vil man finne spor etter mennesker. Disse sporene finnes i ulike former av kulturminner. Kulturminnene er kilde til rike opplevelser og forståelse og kunnskap i forbindelse med historisk arv. Gjennom kulturminner kan man få et innblikk av tidligere samfunn, tradisjoner og skikker som ble tatt i bruk.

Kulturminnevernet er den jobben som gjøres for å bevare kulturminner. Ifølge Riksantikvaren med boken «*Kulturminnevern*» om kulturminneloven med kommentarer, forklares kulturminnevernet også utenfor Kulturminneloven som svært viktig. Kulturminnevernet skal sørge for at kulturhistorien til et sted og befolkningsgruppe blir ivaretatt. Vår kulturarv er viktig både for tilhørighet og for forståelse av ens egen og andres kulturer (Finne, et al., 2020).

Litunet på Rogaland. Et eksempel på et kulturminne som bør vernes. Bilde hentet fra sandalsand.net.

2.2.2 Kulturminneloven

Våre kulturminner er ressurser som kan hjelpe oss med å oppnå stedsutvikling. Kulturminnene preger de fysiske omgivelsene i lokalsamfunn og kan skape samlingspunkter i form av attraksjoner. Kulturminner kan også skape et utgangspunkt for inkludering og involvering av innbyggere i lokalsamfunnene, og er viktige for identiteten til et samfunn. I 1978 ble kulturminneloven innført og kan betegnes som et

av de viktigste lovverkene innenfor kulturminner og kulturmiljø. Denne loven forteller blant annet om hvordan kulturminner skal vernes «*som en del av vår kulturarv og identitet*». Fredning er et av de kraftigste virkemidlene for å bevare kulturarv. § 15 i kulturminneloven tar for seg fredningsvedtak når det kommer til ulike bygninger og anlegg med kulturhistorisk verdi. I dag er kun en liten andel av landets kulturminner fredet gjennom kulturminneloven, men mange av de har et begrenset vern som sørger for en viss beskyttelse likevel (Lovdata, 1978).

2.2.3 Kulturarv for fremtiden

I boken “*Arven i vår brukskultur*”, skrevet av Øyvind Skar i 2011, beskrives sammenhengen mellom norsk natur- og kulturarv. Skar ser nærmere på tradisjonene og brukskulturen som har påvirket store deler av kulturarven i Norge. Spørsmål om hvorfor det er viktig å ta vare på og forstå tidligere historie blir besvart i boken. Ifølge Skar er landets bygdekultur blitt etablert etter de verdiene som allerede eksisterer i naturen vår. Dermed er bygdekulturen viktige å ta vare på selv den dag i dag. Hans teori er at en økt interesse og kunnskap om vår historie kan legge til rette for at vi i større grad ønsker å skjøtte, restaurere og utvikle arven vår. Økt kunnskapsnivå vil med andre ord kunne bidra til en mer bærekraftig kulturminneforvaltning. Ved å lære mer om vår historie vil man bedre kunne forstå hvorfor den må ivaretas og dermed enklere sette en felles målsetting om kultur- og naturarvens fremtid.

2.2.4 Friluftsliv

Friluftsliv er viktig for reiseliv og utvikling av lokalsamfunn. I Stortingsmelding 18 av 2016, *Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet*, blir dette i stor grad lagt vekt på. I 2018 fulgte regjeringen opp stortingsmeldingen med en plan for ivaretagelse og utvikling av friluftsliv, i tillegg til motivasjon til å ta det i bruk. Målet med dette var å sørge for økt helse og livskvalitet (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2019, *Stortingsmelding 6.5.3 Natur- og kulturarv som grunnlag for reiseliv*). Fagdepartementet for friluftsliv i Norge er Klima- og miljødepartementet. Friluftslivarbeidet i staten er viktig for folkehelsearbeidet og har som hovedmål å sørge for at så mange som mulig aktivt deltar i friluftslivet. Lokale tiltak i nærhet til bosetting blir ifølge Klima- og miljødepartementet prioritert for å gjøre det enkelt å ta i bruk naturen vi har i landet. Gjennom økt bruk av friluftsliv vil fagdepartementet for friluftsliv øke forståelsen for viktigheten av naturen vi har er og

påfølgende naturfaglige verdierv. Stortingsmeldingene og arbeidet i fagdepartementet skal gi et grunnlag for å nå det nasjonale målet om å utvikle og bevare naturen med muligheter for friluftsliv og oppnå en natur som arena for læring og aktivitet (Klima- og miljødepartementet, 2018).

En som padler i innsjøen Skasen i Grue kommune i Finnskogen (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 08.08.2021).

2.3 Planlegging og forvaltning av landskap

2.3.1 Metoder

I arbeidet med å planlegge og forvalte landskap er man avhengig av et godt utarbeidet grunnlag. Blant annet kan man etablere dette gjennom kartleggings- og analysemetoder, På denne måten kan man innhente viktig informasjon i forbindelse med landskapsområder. Stortinget har vedtatt at Natur i Norge (Natur i Norge, 2021) har hovedansvaret for å presentere naturkartleggingen i offentligheten. Dette er en kartleggingsmetode med data om ulike typer naturmangfold som gir et grunnlag for å beskrive natur på en måte som inkluderer flere forhold i landskapet. Man kan også ta i bruk landskapsanalysemetoder. I denne typen analyse vil man gå fram ved å undersøke landskapets karakter og verdi. Flere sider av landskapet, både materielt og immaterielt, blir undersøkt. Blant annet blir denne metoden inkludert i Riksantikvarens og Miljødirektoratets nasjonale veileder for konsekvensutredninger (M-1941). I tillegg til landskapskartlegging og landskapsanalyse finnes metoder som

landskapsressursanalyse hvor man ser nærmere på helheten i et landskap og de bruksområder og funksjoner som finnes her (NVE, Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022).

2.4 Aktiv medvirkning i landskapet

2.4.1 Europarådets landskapskonvensjon

I Europarådets landskapskonvensjon fremheves viktigheten av å være bevisst på hvordan landskapet danner identitet og kulturer som avgrenses lokalt når en driver med forvaltning, vern og planlegging av landskapet. Landskapet er grunnleggende for natur- og kulturarven som finnes. Et enkelt inngrep i landskapet kan påvirke et helt samfunn. Konvensjonen fremmer også viktigheten av medvirkning i prosessen ved planlegging og forvaltning av landskap. Utbygger og myndighet skal sørge for at folks ønske om å medvirke aktivt i utviklingen av landskap imøtekommes, og at prosessene som foregår når tiltak i landskapet kan gi konsekvenser fører en åpen dialog. Som planlegger bør det være et høyt prioritert mål å inkludere befolkningen og imøtekomme deres interesser ved å styrke deres rolle i arbeidet. Aktiv deltakelse fra innbyggerne kan føre til en bevisstgjøring av landskapets verdi og oppnåelse av bærekraftig utvikling. (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021)

2.4.2 Landskapsdemokrati

Det internasjonale forbundet for landskapsarkitekter, IFLA Europe, beskriver landskapsdemokrati som en type planlegging hvor alle i befolkningen får delta like mye. IFLA beskriver måter å delta på som gjennomføring av folkevalg, direkte deltakelse eller deltakelse underveis i arbeidet med å forme landskapet hvor det dannes et grunnlag for utviklingen med regler og føringer (IFLA EUROPE General Assembly, 2014). Mens landskapet har en integrerende funksjon, sørger demokratiet for deltakelse. Clemetsen og Knagenhjelm skriver blant annet om hvordan landskapet er et fellesgode som ikke kan "eies" av noen, men som alle skaper sammen (Morten Clemetsen og Trude K. Knagenhjelm, 2010). Retten til å delta i planleggingen i landskapet er noe som fremmes sterkt i Europarådets rammekonvensjon, Faro-konvensjonen, omhandler verdien av kulturarv for samfunnet (Lovdata, 2005). Faro-konvensjonen tydeliggjør hvordan «*alle personer har rett til å ta del i den kulturarv de selv velger*». Dette er nedfelt i Internasjonal

konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966 og De forente nasjoners Verdenserklæring om menneskerettigheter fra 1948 (Lovdata, 2005).

2.5 Lovverk

2.5.1 Plan- og bygningsloven (2008)

Inngrep i landskap kan ha store konsekvenser for både fremtiden og bevaring av historie. Det er derfor viktig med lover og regler som setter føringer for hvordan man skal gå frem. Et virkemiddel for å regulere landets arealer og bruksområder er lov om planlegging og byggesaksbehandling. Plan- og bygningsloven inneholder regler om hvordan arealplanlegging skal foregå og er tydelig i bestemmelsen om at areal skal brukes effektivt og rasjonelt. (Lovdata, 2008)

2.5.2 Skogbruksloven (2005)

Skogbruksloven er også et viktig verktøy i arbeidet med bevaring og utvikling av landskapet. Formålet med denne loven er å *«fremme bærekraftig forvaltning av skogressursene i landet med sikte på aktiv lokal og nasjonal verdiskaping»*. Loven skal sikre bevaringen av biologisk mangfold, friluftsliv og kulturverdier som finnes i skogen i tillegg til å ta vare på skogens landskap. Mens Kulturminneloven i hovedsak har det rettslige vernet av kulturminner, kan skogbruksloven også ha en mer fremtredende rolle i henhold til bevaring av freda kulturminner i nyere tid.

Skogbruksloven har derimot et større søkelys på å ta vare på miljøverdier. En stor del av kulturminnene som går inn under Skogbruksloven, er arv etter skogbruk som har foregått gjennom tidene. Landbruks- og matdepartementet kan i henhold til forvaltning av skogsområder med stor miljøverdi i sammenheng med kulturminner, friluftsliv, landskap eller biologisk mangfold, føre strengere restriksjoner enn hva loven i utgangspunktet gir grunnlag for. Dette gjelder særlig dersom det er mulighet for betydningsfull skade eller forstyrrelse av disse verdiene. (Lovdata skogbrukslova, 2005)

2.6 Bred verdiskaping

I artikkelen «*Bred verdiskaping som strategi for bærekraftig stedsutvikling*» skrevet av Haukland og Brandtzæg i Tidsskrift for utmarksforskning (2019), forklares begrepet 'Bred verdiskaping' som et resultat av arbeidet mellom de to nasjonale verdiskapingsprogrammene: «*Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet 2006-2010*» av Riksantikvaren og «*Naturarven som verdiskaper 2009-2014*» av Miljødirektoratet. Disse verdiskapingsprogrammene hadde som formål å tydeliggjøre hvordan man på en bærekraftig måte kunne ta i bruk ressursene i natur- og kulturarven og bruke disse til å bidra til utvikling av samfunn og næring lokalt. Gjennom forskning og evaluering konkluderte de med at man kunne skille mellom flere former for verdiskaping, blant annet økonomisk, sosial, kulturell og miljømessig. Utvikling av natur- og kulturarv kan bidra til å skape en sirkulær verdi-effekt for både næring og samfunn, dermed også en bred verdiskaping. Illustrert nedenfor ser vi denne sirkulær-effekten. De ulike verdiskapingene påvirker hverandre.

Figur 2. Illustrasjon som viser ulike former for verdiskaping (laget av Agnes Elise Kristoffersen).

2.7 Stedsbasert læring

Stedsbasert læring er en metode for læring hvor man benytter seg av plasser i nærmiljøet for å gjennomføre læring og undervisning. Læring blir koblet sammen med samfunnet rundt som fungerer som et bidrag i læringen (Birkeland, 2014). Læringsmetoden tilrettelegger for aktiv deltakelse i undervisningen som er med på å øke kunnskap om nærmiljøets karakter og utfordringer. Noe av det sentrale ved stedsbasert læring er å forbedre kunnskap og kompetanse gjennom bruk av andre miljø og samtidig en mer aktiv læring. Et utvalg av varierte aktiviteter med konkrete oppgaver er derfor ofte en del av læringen. Aktiv læring ute i naturen legger til rette for bruk av flere sanser og gir rom for en mer mangfoldig opplæring. Noen typer kunnskap er vanskelig å formidle og tilegne med håndfast bevis. Gjennom variert læringsmetode, sammenlignet med et "vanlig" klasserom, kan man benytte seg av stedsbasert læring hvor man deltar aktivt i større grad (Friluftsrådets landsforbund, 2021).

KAPITTEL 3

STEDSBASERT LÆRING

I denne delen av min oppgave vil jeg gå mer detaljert inn på hva stedsbasert læring er. For å få et dypere teoretisk grunnlag og vise eksempler på stedsbasert læring, tar jeg i bruk de fem temaene for stedsbasert læring av Gregory Smith (Smith, 2002), Aurlandsmodellen (Barane, et al., 2015) og John Deweys «*To learn by doing and to do by learning*» (Vaage, 2000). Videre går jeg også inn på kunnskapsløftet og FNs bærekraftsmål for å løfte hva som er viktig i stedsbasert læring i dag.

Stedsbasert læring i forhold til kunnskap om natur- og kulturarven vår og kobles sammen med friluftsliv og gjennomføres i praksis. Dette er en læringsmetode som har blitt tatt i bruk skolen i mange år. Det finnes flere modeller og ulike typer forskning som viser hvordan stedsbasert læring kan foregå og hva som bør kjennetegne læringsaktivitetene.

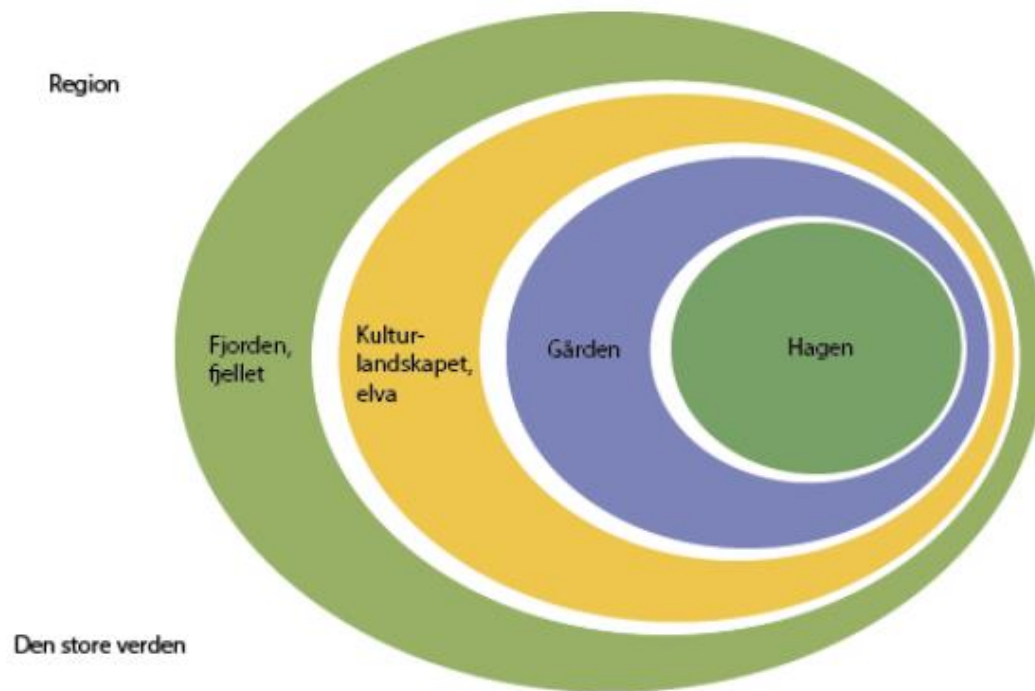
3.1 Gregory Smith: Lære å være hvor vi er

I sin undersøkelse av stedsbasert læring, «*Place-Based Education: Learning to Be Where We Are*» fra 2002, tydeliggjør Gregory Smith sine metoder for å oppnå en god stedsbasert læring. Ifølge Smith er styrkene i stedsbasert læring flere. Blant annet at man får mulighet til å koble sammen miljø, landskap og læring og å tilpasse læringen etter stedets karakter og verdier. Gregory Smith løfter fram fem temaer som kan belyse de ulike delene av en stedsbasert læring. Det første temaet er natur, dermed kultur som er andre tema. I disse temaene blir kulturarv og historisk natur for stedet undersøkt. Det tredje temaet innebærer at elevene skal møte problemstillinger og lære å identifisere utfordringer i prosesser lokalt og delta i å finne en løsning. Fjerde tema handler om entreprenørskap og å koble aktører lokalt med læringen. Siste tema, nummer fem, baserer seg på inkludering i prosesser i samfunnet. Disse ulike temaene skal bidra til å skape større tilhørighet og bevissthet i nærmiljøet hvor man bor. Tanker om egen fremtid på stedet og hvordan man kan bidra er en viktig del av dette.

3.2 Aurlandsmodellen

Aurlandsmodellen er et eksempel på metode for stedsbasert læring. Gjennom denne metoden vises forslag på en levende uteskole med formål om å bevisstgjøre elevene i sammenheng med verdier som finnes i nærmiljøet og hvordan man bør utvikle dette i framtiden. Metoden er et resultat av «*Levende skule*», et forskningsprosjekt i regi av Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet som foregikk fra 1996- 2000. I dette forskningsprosjektet undersøkte de hvordan stedlige ressurser og læreplaner, basert på det lokale, kunne bevisstgjøre mennesker om utviklingspotensialet for deres nærmiljø og kvaliteter allerede i barnehagen. I Aurlandsmodellen tilpasses læringsaktivitetene ulike skoletrinn og aldre, og kobles mot bruken av rom i landskapet og forskjellige typer arenaer for læring lokalt. Viktighet av et opplegg som fulgte forandringer og som var dynamiske er også faktorer i modellen. Oppgavene knyttes til læringsplanen og er varierte og pedagogiske med temaer som sted, historie og årstider (Barane, et al., 2015).

Et viktig mål for den stedsbaserte læringen i Aurlandsmodellen er å ta i bruk et opplegg som følger forandringene rundt og som oppleves levende og mangfoldig. Det er også et viktig mål å oppnå tilknytning til sitt hjemsted gjennom læring og aktiviteter i nærmiljøet. De verdiene som finnes hvor en er fra blir i metoden tydeliggjort og gir en økt bevissthet til omgivelsene. I Aurlandsmodellens prinsippskisse vises det hvordan naturen har ulike typer arenaer for læring. Arenaene det gjelder er fjorden og fjellet, kulturlandskapet og elva og gården og hagen. Et samarbeid mellom frivillige, næringsliv og offentlig organ har lagt grunnlag for et læringsmiljø som henger sammen i modellen. Bruk av naturen og kulturen skal føre til engasjement og interesse gjennom den sanselige og varierte aktive læringen. På denne måten kan mestring oppleves. (Barane, et al., 2015)

Figur 3. Aurlandsmodellens prinsippsskisse (Barane, et al., 2015).

3.3 John Dewey

John Dewey sine teorier om å lære ved å gjøre og gjøre ved å lære, understreker hvordan han ser på læring som basert på erfaring og en prosess som er kontinuerlig (Vaage, 2000). Kunnskap om problemstillinger i den virkelige verden og samfunnet rundt skal tilegnes ved å ta del i de og erfaringer. Dewey mener at det er dette som må til for at samarbeidet blant individer i samfunnet skal foregå på best mulig måte. Utvikling av mennesket i samfunnet og erfaringsbasert læring skal også sørge for demokrati. John Dewey mente at utdanning er en viktig rolle i prosessen med å legge til rette for samhandling og et godt fellesskap. Dette er et av hovedargumentene til at læring bør ta utgangspunkt i å oppnå deltakelse, involvering og en større grad av kritiske tanker om hva som foregår rundt en (Vaage, 2000).

3.4 Kunnskapsløftet

Utdanningsdirektoratet etablerte en ny læreplan i 2020, også kalt Kunnskapsløftet. Formålet med læreplanen er å legge til rette for at de prinsipper som finnes i læringen følges opp. Planen gjelder fra grunnskole og fram til videregående skole. Praksisen i skolen skal ta utgangspunkt i denne planen og verdigrunnlaget som er laget. For eksempel står det her om viktigheten av innsikt i tradisjoner, kultur og historie, i tillegg til å forstå samfunnets verdier. Dette er viktig for at elevene skal utvikle blant annet identitet. Opplevelsen av natur og dens nytte skal elevene også ha innsikt i. Opplæringens verdigrunnlag sier blant annet at «*skolen skal bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og klima- og miljøbevissthet*». Demokrati skal fremmes i opplæringen, og elever skal bli informert om deres rolle i samfunnet og deres rett til å påvirke og bestemme. Overordnet del i verdigrunnlaget fremmer den viktige rollen norsk skolepolitikk har for å påvirke læringen, og nevner de viktigste faktorene i læring: menneskeverdet, respekt for naturen og klima- og miljøbevissthet, demokrati og medvirkning, bærekraftig utvikling og et inkluderende læringsmiljø. (Utdanningsdirektoratet, 2022)

3.6 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er en universal arbeidsplan *“for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030”* (FN, 2022). Denne består av 17 ulike mål med 169 delmål under hvert tema. De viktigste målene er å utrydde fattigdom, å utrydde sult, oppnå god helse og livskvalitet og god utdanning i verden. Målet om å sikre en god utdanning, er mål nummer 4 og skal *“sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle”* (FN, 2022, b).

Innen mål nummer 4, om god utdanning, går man nærmere inn på hvordan bærekraftig utvikling bør få et større fokus og fremmes gjennom utdanning i delmål 4.7. Delmålet ønsker innen 2030 å etablere en kompetanse som omhandler informasjonen som er vesentlig for å oppnå en bærekraftig utvikling. For å få til dette er målet å fremme temaer som verdsetting av kulturelt mangfold, verdien av kultur i bærekraftig utvikling, likestilling, menneskerettigheter og fremme voldsfri kultur (FN, 2022).

I 2021 ble en statusrapport om bærekraftsmålene i Norge skrevet i samarbeid av Kommunal- og distriktsdepartement og Utenriksdepartementet publisert. *Voluntary National Review 2021 Norway* er en rapport bestående av Norges oppdaterte status og bærekraftmålenes hovedendring i landet i perioden 2016-2021. I rapporten nevnes det hvordan det er behov for en økning i både kunnskap om og aktiviteter rundt temaet bærekraft og bærekraftige løsninger for å nå nasjonale klimamål og målet om Agenda 2030. (Norwegian Ministry of Local Government and Modernisation & Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2021)

KAPITTEL 4

MULIGHETSSTUDIE

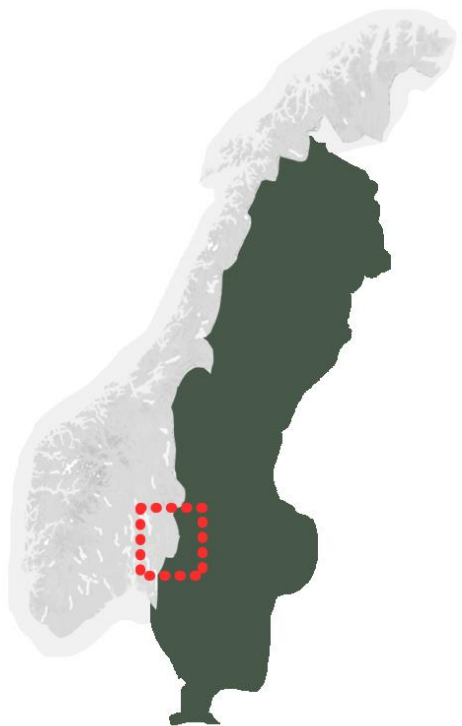
INNLEDNING

Formålet med min mulighetsstudie er å finne ut hvordan man kan øke interessen og kunnskapen rundt natur og kulturarven i Finnskogen ved å ta i bruk stedsbasert læring, og hvordan man gjennom dette kan oppnå en økt bruk av naturen, kulturminnene og friluftslivet.

- Hvordan kan de kvaliteter som finnes i landskapet i Finnskogen tydeliggjøres?
- Hvordan forvaltes verdier i Finnskogen i dag?
- Hvilke tilbud finnes i Finnskogen av friluftsliv og andre aktiviteter?
- Hvordan kan man ta i bruk de kulturminnene som finnes her i sammenheng med læring og friluftsliv?

4.1 Finnskogen

Finnskogen er fellesnavnet på det omfattende skogområdet som ligger i Innlandet fylke, i kommunene Kongsvinger, Grue, Våler, Åsnes, Eidskog og Trysil. Det utstrakte skogområdet strekker seg helt fra den sørøstlige delen av Norge til den sørvestlige delen av Sverige, i kommunen Torsby i Värmlands län. Det store sammenhengende landskapet i Finnskogen ligger mellom elva Glomma i Norge og Klarälven i Sverige. Finnskogen blir ikke definert av landegrensen til Sverige, og heller ikke grensene til kommuner eller andre fylker. Skogområdet defineres heller av hvem som bor her, måten naturen blir brukt på og naturtypen. Finnskogen kan beskrives som et landskap uten grenser. Selma Lagerlöf, en svensk forfatter fra Värmland som blant annet skrev barnebøker og bøker om livet på Värmland på slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet, beskriver riksgrensa som deler opp Finnskogen i to nasjoner slik: *“en gräns af annat slag”* (Skasdammen, 2000). Hun beskriver ikke grensen som et skille mellom to forskjellige land, men mellom hva som er fantasi og hva som er virkelighet da Finnskogen er kjent for sine myter og sagn (Skasdammen, 2000).

Utskravert kart over Finnskogen og Abborhøgda. Laget av Agnes Elise Kristoffersen, grunnlag: [Norge i bilder](#).

4.1.1 Lokasjon

I et regionalt perspektiv er Finnskogen lokalisert i nærhet til Norges hovedstad med kun ca. 2 timers kjøretur til Oslo fra de fleste attraksjoner og møteplasser i området. Finnskogen ligger også i nærhet til andre større steder som Kongsvinger, Elverum og Trysil i Norge og Charlottenberg og Karlstad i Sverige. Flertallet av de populære turområdene og bebodde stedene i Finnskogen er lokalisert i kort avstand til tettsteder med kollektivtilbud og andre tjenester og tilbud. I tillegg er det veletablerte bilveier de fleste steder man reiser til i Finnskogen, også til mange naturområder. Men når det gjelder kollektivtransport i de større naturområdene er Finnskogen mindre tilgjengelig. Det går sjeldent buss i de mer landlige strøkene, og det er ikke tilgang til noen andre reisetilbud enn dette i de fleste plassene på Finnskogen. Der innbyggerne bor er det lagt mer til rette for å ta buss, selv om dette er sjeldent. For de områdene hvor det ikke er tett bebyggelse er det nært til ingen forbindelse i det hele tatt. For friluftslivet og turismen i Finnskogen er dette en utfordring da man ikke så enkelt kan komme seg til alle attraksjonene og friluftsområder uten bil.

Finnskogen sett fra Gravberget mot sørøst. Bilde hentet fra SNL. (Foto: Ukjent/NTB).

4.1.2 Kort om Finnskogens bakgrunn

Finnskogen består av verdifullt landskap med unik og verdifull natur og kultur. En stor del av kulturen på Finnskogen kommer fra skogfinnerne som vandret fra Finland og bosatte seg her i slutten av 1500-tallet. Denne innvandringen førte til etablering av skogfinske gårder, bygninger og en ny jordbrukskultur, *svedjejordbruk*, som satte sitt preg på landskapet (Palmquist, et al., 2011). Innvandringen til Finnskogen er også grunnlaget for navnet området fikk. De fleste av stedsnavnene fra skogfinsk bosetting er best bevart mot svenskegrensa i Finnskogen, dette gjelder også byggeskikken. Men man finner spor etter den skogfinske bosettelsen flere steder i landet, særlig i Innlandet.

Stabbur på Finnetunet på Svullrya (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 08.08.2021).

Uthus på Finnetunet på Svullrya (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 08.08.2021).

Etterkommerne fra den skogfinske innvandringen bruker i dag ikke det finske språket, men de regnes fortsatt som en nasjonal minoritet. På Finnskogdagene som foregår hvert år i Grue kommune, blir Republikken Finnskogen fremmet. Dette representerer et løsrevet område av Finnskogen med en egen president og regjering, i tillegg til et eget flagg. Finnekulturen feires over tre dager og Finnskogens uavhengighet blir markert i sammenheng med kulturarrangement med utgangspunkt i tradisjoner fra skogfinnene. Denne tradisjonen ble etablert i 1970, men har utgangspunkt i tradisjoner som oppstod etter innvandringen som foregikk på slutten av 1500-tallet. Gjennom studier har det kommet fram at 10-20 prosent av de som bor i Finnskogen i dag har skogfinske aner (Distriktssenteret, 2013). Likevel har ikke anerkjennelsen av den skogfinske arven, som er en viktig del av Finnskogens historie, alltid vært like stor blant de boende her.

4.1.3 Finnskogens demografi

Finnskogen har ikke en overordnet demografisk oversikt, men blant kommunene som ligger her er det mange likhetstrekk. Felles er at snittalderen er høy og at det er et overtall av eldre i kommunene. Kommunene i Finnskogen har også til felles at veksten i befolkningen er lav eller i minus. Ifølge SSB var endringen i befolkningen i Åsnes kommune -12 personer i første kvartal av 2022 (SSB Åsnes, 2022), og i Eidskog -45 personer (SSB Eidskog, 2022). Elverum og Kongsvinger er de eneste kommunene hvor det forventes en vekst i befolkningen de neste årene (SSB Kongsvinger, 2022), mens resten av områdene i Finnskogen mest sannsynlig vil oppleve stor fraflytting eller kun en liten vekst. Mange ønsker i dag i større grad å bo i byer og tettsteder, noe som påvirker skogsamfunnene i Finnskogen hvor befolkningstettheten allerede er lav. Blant annet i Trysil kommune er befolkningstettheten kun 2 innbyggere per km² (SSB Trysil, 2022). I snitt har alle kommunene i Finnskogen en befolkningstetthet på 10 innbyggere per km². Snittalderen i befolkningen i Finnskogen blir høyere og flere flytter fra mange av kommunene. Dette blir tydeligere og tydeligere i skoglandskapet hvor flere bygg står fraflyttet og hvor bebyggelsen er spredt.

4.1.4 Tilbud på Finnskogen

Regionalt er Finnskogen kjent for et stort tilbud av ulike friluftsområder og kulturminner. Området er særlig kjent for et variert tilbud av sommeraktiviteter som turgåing, fiske, padling og sykling. Av de mange kulturstiene som finnes i Finnskogen, er Finnskogleden en av de mest populære. Finnskogleden er 20 mil lang og går langs landegrensa fra Søre Osen i Trysil, og sørover til Eidskogs grensetrakter. På 1600-tallet var Finnskogleden en sentral forbindelsesåre for finnene som bodde i området. I dag er Finnskogleden et viktig kulturminne. På vinterhalvåret er mange av kulturminnene på Finnskogen vanskeligere å besøke da mangfoldet av natur- og kulturarven som finnes her er enklest å besøke til fots. Det finnes et flertall av gode skiløyper i området om vinteren, men de fleste av disse ligger uten tilknytning til vandreruter eller møtesteder som man enkelt kan besøke andre tider av året.

Bilde av skilt til Finnskoglede, Gravberget og Haldammen i Finnskogen. Bilde hentet fra bobilbasecamp.no.

Skilt til Finnskogrunden på Abborhøgda. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 19.04.2022.)

Nasjonalt og internasjonalt er det mange som tar turen til Finnskogen på grunn av friluftstilbudet som finnes her. Arbeidet med å fremme reiselivet er en viktig del av utviklingen av Finnskogen. Blant annet kan man gjennom Visit Finnskogene og Visit Kongsvingerregionen få oversikt over mulighetene og tilbudene som finnes her. I februar 2019 etablerte Finnskogen natur- og kulturpark Finnskogen friluftsråd. Finnskogen friluftsråd består av et interkommunalt samarbeid mellom kommunene i Finnskogen med formål om å legge til rette for friluftaktiviteter, særlig rettet mot barn og unge (Finnskogen friluftsråd, 2019). Blant annet har dette samarbeidet fremmet kunnskap om den skogfinske historien og naturen gjennom bruk av friluftsskoler og ulike aktiviteter.

4.1.5 Næring

Næringslivet på Finnskogen er variert. Næringer som jordbruk og skogbruk, industri og kultur- og naturopplevelser innen reiseliv er særlig sentralt for området. Helse- og sosialtjenester er arbeid som er viktig for befolkningen på Finnskogen, og arbeidsplass for et flertall av innbyggerne. Sekundærnæringer med industriell produksjon av varer er også en viktig arbeidsplass for innbyggerne, men flertallet av de som er bosatt i Finnskogen arbeider innen servicenæringen i yrker som varehandel, samferdsel, hotell og restaurant og forretningstjenester (SSB, 2022). Det store skoglandskapet med muligheter for rekreasjon og utøving av friluftsliv gjør Finnskogen til et populært reisemål. Med flere museer, turistsentre og organisasjoner, legges det til rette for et godt tilbud for reisende i Finnskogen. Som resultat av dette har turisme blitt en viktig del av næringen her.

4.2 Planstatus

I hovedsak er det meste av arealet i Finnskogen regulert til landbruks-, natur- og friluftsområde (LNF)-formål i kommuneplanene i området. Et stort utvalg av kulturminner finnes her, men likevel finnes kun noen få verneområder da et flertall av de skogfinske kulturminnene befinner seg på private eiendommer. Natur-, landbruks- og friluftsområder opptar store deler av arealet i Finnskogen, men det foregår også forskjellige planarbeid med utvikling av reguleringsplaner, handlingsplaner og delplaner i kommunene for å oppnå bærekraftige og gode lokalmiljø og boforhold innad i Finnskogen. Ikke alle innbyggerne i hver kommune som er en del av Finnskogen bor i det skogfinske området, og det varierer hvor stor betydning området har for hver kommune. Men mange planer er blitt utarbeidet for Finnskogen spesielt med egne mål og visjoner. Fraflytting og bosettingsmønster er utfordringer som påvirker Finnskogen regionalt, og samarbeid på tvers av distriktene er derfor viktig.

4.2.1 Innlandet fylkeskommune

Innlandet fylkeskommune ble etablert i januar 2020 og vedtok i september 2020 en planstrategi kalt «*Innlandsstrategien 2020-2024*» med mål om å møte fremtidens utfordringer og å skape muligheter i samarbeid med kommunene og ulike sektorer og forvaltningsnivåer (Innlandet fylkeskommune, 2020). Innlandsstrategien er et grunnlag for virksomheter og planlegging i regionen, og tar utgangspunkt i de sterke

røttene i fylket for å styrke de mulighetene som finnes innen landbruk, industri, teknologi og reiseliv. Fylkeskommunen har som ambisjon å oppnå en ledende rolle innen disse fagfeltene ved å ta i bruk fire satsingsområder: innbyggere, innovasjon, infrastruktur og inkludering (Kongsvinger kommune, 2020).

4.2.2 Kommunale planer

Flere kommunedelplaner er blitt utarbeidet som verktøy for å nå forskjellige mål og visjoner for Finnskogen, blant annet med fokus på stedsutvikling. I desember 2020 ble det vedtatt en kommunal planstrategi i Grue kommune med mål om «å være en attraktiv og aktiv kommune hvor innbyggerne, næringsliv, lag og foreninger involveres og engasjeres for å samskape et bærekraftig, inkluderende og levende samfunn». Ulike delmål følger dette målet med utgangspunkt i FNs bærekraftsmål. Et av disse er under bærekraftsmålet om *god utdanning*, hvor Grue kommune ønsker å oppnå gode utdanningstilbud både for barn og voksne, som skal fremme kunnskap, holdninger og ferdigheter. Også FNs mål om *samarbeid for å nå målene* blir nevnt, hvor Grue kommune ønsker å ta i bruk sine ressurser for å oppnå et bærekraftig samfunn som kan møte utfordringer i forhold til klima, kompetanse, utvikling av næringsliv, infrastruktur og bo-områder, i tillegg til utfordringer ved å ta vare på natur- og kulturressurser. Denne planen gjelder fram til 2023 og har en visjon om en livskraftig og levende kommune. (Grue kommune, 2020)

4.2.3 Kulturminner for Hedmarks framtid

I tidligere fylkesplaner i Innlandet fylkeskommune har Finnskogen blitt nevnt som et sentralt kulturminne, og som et eget satsingsområde med fokus på verdiskapingsprogrammer for å sikre vern og utvikling. I fylkesdelplanen for kulturminner nevnes viktigheten av ivaretagelse av den skogfinske kulturarven på Finnskogen for framtida både nasjonalt og internasjonalt. Hvordan bevaringen av kulturminnene på Finnskogen har blitt fremmet gjennom et stort integreringsprosjekt som er satt i gang hvor museene spiller en viktig rolle. Fylkesdelplanen «*Kulturminner for Hedmarks framtid*» med fokus på vern og bruk av kulturminner og kulturmiljø ble lagt ut i 2005. Fylkeskommunen har som mål å ta i bruk denne planen som et redskap for å støtte opp arbeidet om å ta vare på arven som finnes i fylket og øke kunnskapen om denne arven og videreføre dette. Visjonen i delplanen er «å *gjøre Hedmarks fortid til en levende og meningsfylt del av framtida*», som ifølge

fylkeskommunen er viktig for fylkets identitet. Ved å være en aktør for samfunnsutviklingen, med kulturminneforvaltning som en viktig del av arbeidet, ønsker Innlandet fylke, tidligere Hedmark fylke, å oppnå en bærekraftig bruk av kulturarven. Slik vil de arbeide for å oppnå verdiskaping i form for kunnskap og forståelse som kan bidra til å møte fremtidens utfordringer og for «å berike våre omgivelser og våre liv». Hedmark, i dag Innlandet fylke, har et stort mangfold av kulturarv i form av kulturlandskap, anlegg, bygninger og miljøer som har stor betydning både når det gjelder historisk verdi og natur og kultur. Engasjement blant lokale er et viktig bidrag for å forvalte de kulturmiljø og kulturminner som finnes gjennom interesse for arven og fellesdugnader. (Hedmarks fylkeskommune, 2005)

4.2.4 Finnskogen regionalpark

Arbeidet med å etablere Finnskogen som en regionalpark startet i 2011, da et samarbeid mellom kommunene Kongsvinger, Grue, Åsnes og Torsby ble satt i gang. Resultatet av dette ble etableringen av samarbeidsplattformen Finnskogen Natur- og Kulturpark i 2014 hvor kommunene, Finnskogtinget, Norsk Skogfinsk museum og Torsby Finnkulturcentrum er i styret for å samarbeide om utvikling og ivaretagelse av den skogfinske kulturen, bygd og næringer, og natur- og kulturverdier på Finnskogen. Hedmark fylkeskommune og fylkesmannen i Hedmark støtter arbeidet, og ulike parkpartnere er også med i styret (Finnskogen natur- og kulturpark, 2022). Finnskogen natur- og kulturpark er den første regionalparken etablert i Norden som strekker seg over to land. Formålet med en natur- og kulturpark på Finnskogen er å utvikle og ivareta de verdiene som finnes her. Blant annet skal den bidra til at attraktiviteten for besøk og bosetting økes, at produkter som er produsert lokalt utvikles og at skogfinsk kultur blitt tatt vare på (Distriktssenteret, 2013). For å få til dette skal kulturarven fra skogfinnerne videreutvikles, næringslivet skal ha et bærekraftig fokus og det skal legges til rette for at bygder og plasser skal bli tatt i bruk og fremmet.

Som regionalpark har Finnskogen en viktig rolle i å imøtekomme den lokale befolkningens behov i tillegg til å ivareta natur- og kulturverdier. Parken skal legge til rette for en utvikling gjennom kommunisering og organisering og sørge for et godt samarbeid kommunalt og regionalt (Distriktssenteret, 2022). I 2013 ble en parkplan grunnlagt for Finnskogen natur- og kulturpark på bakgrunn av en prosjektgruppe med

fordyping på hvilke områder parken skal fokusere på. Denne planen gjelder for 2014-2024 og fungerer som et styringsdokument for å sikre parkens framdrift (Finnskogen natur- og kulturpark, 2014).

4.3 LANDSKAPSANALYSE

I min mulighetsstudie for Finnskogen og Abborhøgda, tar jeg i bruk en landskapsanalyse for å gjøre en vurdering av verdiene i landskapet og landskapskarakteren. Aller først vil jeg lage en analyse av landskapet på Finnskogen som vil fungere som en overordnet del av mulighetsstudiet og gi et grunnlag for videre undersøkelse av mulighetene på Abborhøgda. Jeg ønsker å finne ut av hva man kan gjøre for å utvikle og ivareta skogfinnetorpet Abborhøgda ved å lage et innblikk i de kvalitetene og særegne egenskapene som finnes i området, og dermed undersøke hvilke tiltak som kan gjennomføres for å oppnå dette. Kulturminner, friluftsliv og stadkjensle er viktige nøkkelord i min landskapsanalyse, og vil tre frem på ulike måter.

4.3.1 Landskapet på Finnskogen

Landskapet i Finnskogen er lett gjenkjennelig på grunn av det karakteristiske skogkledde landskapet som strekker seg langt både på den østlige delen av landet og over landegrensa til Sverige. Områder preges av tett granskog som dekker store areal og lager et sammenhengende landskap. Dette landskapet er en del av en større landskapsregion, tidligere kalt *Østlandets skogtrakter*. Regionen består av Finnskogens skogsområder i øst og strekker seg til Telemarks vestlige skogsområder innover i landet. Naturen her er særlig kjennetegnet av furu og gran, og et landskap med åser. Det som deler opp regionen med det sammenhengende skogområdet, er lavtliggende regioner i daler og i lavlandet. (Elgersma & Asheim, 1998)

Som ny eller besøkende i Finnskogen kan man få et førsteinntrykk av at området er tett og ensformig, med skogen som det mest fremtredende elementet. Mye av Finnskogens variasjon må letes fram mellom tett vekst, daler og skogsveier. Rett etter en tett skog kan det åpenbare seg en stor innsjø, og på toppen av en liten ås i

skogen kan det dukke opp landbrukslandskap hvor mennesker før har bodd og levd i mange hundre år. Jo mer man undersøker landskapet her, desto mer dukker opp.

Bilde av landskapet nord for Abborhøgda. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 19.04.2022.)

Skasenden i Grue kommune i Finnskogen. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 08.08.2021.)

4.3.2 Landformer

Terrengforholdet på Finnskogen kan beskrives som langstrakt og bølget, med myke åser og store vann. Landskapet består av flere utsiktspunkter hvor man kan se langt utover i det langstrakte skogområdet, mange av toppene i Finnskogen ligger så høyt som 500-600 meter over havet. Det finnes både høydeforskjeller og variasjoner i formene i landskapet. Både runde høyder, bratte bakker, jevne horisonter og ujevnt terreng preger terrenget. Som resultat av dette er landskapet i stor grad variert, med romlige-estetiske funksjoner. På et punkt i Finnskogen kan skogen være tett og mørk, og man befinner seg i et hellende terreng. Mens når man kommer ut av skogen kan det åpne seg flater med lave gras- og lyngvekster hvor lyset og fargene er noen helt andre. Overgangen fra skog til sletter med gras, danner romfølelse og tydelige kontraster i naturen i Finnskogen. Tregrensene og overganger til annen vegetasjon danner egne naturlige avgrensninger i landskapet.

4.3.3 Vegetasjon

Det mest karakteristiske for Finnskogens vegetasjon er den tette gran- og furuskogen som farger landskapet grønt. Blandingsbarskog preger landskapet både i høyden og i lavtliggende terreng (NIBIO, 2022). Men skogområdet består også av et mangfold av andre typer vegetasjon og økosystemer, og artene av planter og sopp varierer lokalt. På Finnskogen finner man for eksempel et flertall av myrer og tjern, og åpen kulturmark med eng og åker. En stor del av Finnskogens natur er et resultat av lang tid med forming av landskapet gjennom blant annet istid som har ført til erosjoner og danning av elvedaler og andre geologiske prosesser. Løsmasser er blitt satt igjen og jordarter med gode muligheter for vekst har gitt utgangspunkt for mange av tresortene og grasartene som i dag finnes i Finnskogen (NGU, 2022).

Skogfinnetorp på Finnskogen, hentet fra statsforvalteren.no.

Vegetasjonen i landskapet på Finnskogen har over flere hundre år blitt formet av landbruk som husdyrdrift, jordbruk og skogbruk som har påvirket de vekstene som i dag vokser her. Gamle husmannsplasser i Finnskogen er for eksempel preget av en vekst av snau vegetasjon som grassorter i større grad enn andre steder. Blant annet er engplanter mer fremtredende på områder det har foregått landbruk enn i den tette barskogen. Mange av planteslagene i feltsjiktet er et resultat av åkerdrift og slått som har foregått i mange år. Også den skogfinske jordbruksmetoden med svedjebruk og rydding av skog har lagt til rette for dette. Tresjiktet er det mest fremtredende for området med barskog som er den mest synlige vegetasjonen. I barsjiktet finnes det færre arter på grunn av dårligere muligheter for vekst. Men i feltsjiktet finnes det mange arter som trives, blant annet lyngplanter og gras. Bunnsjiktet har også fremtredende arter av planter og sopp med et teppe av moser og lav. De varierte økosystemene i Finnskogen bidrar til et stort biologisk og genetisk mangfold som inneholder et bredt spekter av arter av levende organismer og naturtyper.

På grunn av de mange kulturlandskapene som har blitt til i Finnskogen gjennom tradisjonelt landbruk som i dag ikke vedlikeholdes på samme måte som før, er det mange arter som forsvinner i landskapet eller som blir sjeldnere og sjeldnere for

Finnskogen. Dyrking av vekster i svedjebruket hvor man brant ned store områder vegetasjon for å så i asken, var en omfattende og tidkrevende prosess som la grunnlag for vekst av unike arter for området. Finnskogen har områder med godt egnede grunnforhold for denne typen jordbruk, og på grunn av klimaet her ble dyrkingen i jordbruket påvirket deretter. Mange av områdene har høy herdighet, helt fra H4 til H7 og artene som ble dyrket var nødt til å tåle perioder med utfordrende og hardt vær.

4.3.4 Vann

Vannet er en viktig del av landskapskarakteren på Finnskogen. Med et mangfold av innsjøer, tjern, elver, bekker og åer, setter dette et stort preg på området. Vannets lyder, bevegelser og gjenskinn bidrar til å danne plasser hvor en føler seg vel, og gir muligheter til besøkende og boende blant annet gjennom rekreasjon og friluftsliv. Vannelementet er funksjonelt og gir muligheter til fysisk aktivitet og destinasjoner for opphold. Innslag av vann har også en viktig estetisk betydning da det bidrar til et variert landskapsbilde og betydelige motiv. Biologisk bidrar de mange vannene på Finnskogen med et artsmangfold bestående av organismer og planter, og inneholder viktige økosystem. Det finnes mange populære fiskevann i Finnskogen og man finner fiskearter som ørret, gjedde og abbor. Mange av de store innsjøene på Finnskogen er omringet av fritidsboliger, landeveier og turiststeder, og med skogen som grenser helt ned til vannet mange steder, blir det tydelige kontraster i landskapet.

4.3.5 Dyreliv

Finnskogens dyreliv består av mange av de typiske dyreartene for norsk fauna, men de mest fremtredende dyreartene her er skogsdyr av større størrelse som elg, ulv, bjørn og rådyr. Et flertall av forekomsten av brunbjørn som blir observert i Norge befinner seg nær riksgrensene. Finnskogsområdet er et av grenseområdene hvor det finnes mest bjørn (Rovdata, 2022). De siste årene har bjørnebestanden økt, noe som fører til flere observasjoner av bjørn i Finnskogen. Også flere andre interessante og sjeldne arter kan bli funnet i Finnskogen. Blant annet kan man besøke innsjøer med hekkeområder for mer enn 170 ulike fuglearter.

Med et mangfold av fiskearter, fugl og store skogsdyr, blant annet rovdyr og rovfugler, er Finnskogen et egnet sted å drive med jakt. Finnskogen har flere store

jaktareal som gir gode muligheter for småviltjakt med jakt av arter som orrfugl, røy, tiur, rev og hare. I tillegg foregår jakt av større dyr i stor grad, for eksempel storviltjakt på hjortedyr som rådyr og elg. Gode fiskevann med en bestand av både gjedde, abbor og mort, i tillegg til ørret, legger til rette for fiskemuligheter.

4.3.6 Bebyggelse

Typisk for bebyggelsen på Finnskogen er at boliger og gårdstun ligger spredt i terrenget med langstrakte landeveier som knytter plassene sammen. Det finnes også et flertall av tettsteder med tettere bebyggelse og en annen type bygg en hva som er typisk på de mer landlige stedene i Finnskogen. Næringsbygg finnes i større grad i de mer tettebebygde plassene i kommunene som Kongsvinger, Åsnes og Austmarka. For innbyggerne i Finnskogen er tilbudet av skole, helsetilbud, barnehager og butikker størst i disse områdene, hvor landskapet også er mer åpent og preges av jordbruk og flatt terreng i større grad. Flisa er et eksempel på dette, hvor terrenget flates ut og tilbudene av bygg med andre funksjoner er flere. Bygdene i skogsområdene i Finnskogen har sine sentrum ofte i nærhet av kirke og hovedveier, med et visst tilbud av næring. Av fritidsboliger ligger dette lokalisert i størst grad ved vann og innsjøer, og utenfor de større bebygde områdene og det åpne landskapet.

Veinettverket i Finnskogen har en viktig funksjon med å knytte den mer øde bebyggelsen med sentrumsområdene. Riksvei 2 og fylkesveier som Fv491, Fv201 og Fv202 er viktige ferdselsårer og legger til rette for transport av råstoff og reiseveier for boende og turister fra A til B. Disse veiene er viktige for ferdsel til boliger, næringsområder og fritidsboliger i det tette landskapet. Men skogsveier er også fremtredende og i stor grad avgjørende for tilgang til et mangfold av bebyggelse i området. Mange av disse veiene gjør adkomsten til friluftsområder og høyereliggende plasser mulig. I stor grad preges skogsveiene av utføring av tømmerhogst og har ofte lavere tetthet av skog langs veiene på grunn av hogst.

4.3.7 Friluftsliv

På Finnskogen er friluftsliv en vesentlig del av området's muligheter. Flere hundre besøkende benytter seg hvert år av de mange turstiene og innsjøene som finnes her, og det blir i stor grad tilrettelagt for utendørsaktiviteter i løpet av året. Gjennom reiselivsorganisasjoner og turistforeninger er det etablert et variert tilbud for

besøkende, som overnatting på hytter i Finnskogen, guidede turer, kursing og mulighet for vannaktiviteter og utforsking av natur- og kulturarven i området. Det finnes flere ulike aktører som sørger for naturopplevelser for turister, for eksempel PAN Tretopphytter med overnattingsmuligheter og Finnskogen turist- og villmarkssenter med mulighet for leie av kanoer, kajaker og mye mer i forbindelse med vann.

Stolpejakt gjennom Finnskogens turistforening (2018). Hentet fra Glomdalen.

En viktig kilde til Finnskogens friluftsmuligheter er Den Norske Turistforening. DNT Finnskogen og Omegn ønsker gjennom rydding og merking av turstier og arrangering av turer ved disse stiene å «spre viten om finnekulturen og annen kulturhistorie lokalt og sentralt». DNT Finnskogen har 12000 km med merkede stier, 13 hytter til leie for overnatting og arrangering av ulike aktiviteter. Stolpejakt, fellesturer og forslag til turløyper og toppturer er med på å tydeliggjøre tilbudene som finnes i Finnskogen. Blant annet er Finnskogleden og Finnskogrunden, med historiske vandreruter, tydeliggjort med skilting og informering. På DNTs nettsider kan en finne kart og informasjon om tur-etappene og hvordan en finner fram til turstiene. Finnskogen har også hoteller, campingplasser og annen mulighet for overnatting som legger til rette for et friluftsliv med mange deltakere. (DNT, 2022)

4.3.8 Finnskogens historie

Den skogfinske kulturarven går flere hundre år tilbake. Så tidlig som på begynnelsen av 1600-tallet begynte finske innvandrere å slå seg ned i Øst-Norge. Bosettingen foregikk over flere deler av landet. I dag finner vi i aller størst grad spor fra skogfinsk kulturhistorie langs grensetraktene i Innlandet fylke mellom Eidskog og Trysil. På grunn av den store mengden skog og uberørt natur som fantes i dette området, var dette godt egnet for den skogfinske jordbruksmetoden og ble dermed et bosted for mange skogfinner. (Hole, 1974)

Bakke som er blitt røyklagt. Hentet fra Norsk Skogfinsk Museum.

På slutten av 1500-tallet foregikk det krig og undertrykkelse i Finland. I skogbygdene ble mange tvunget på flukt. Flere tusen av disse vandret ut til Sverige og videre til Värmland i de omfattende skogene. Skogfinnerne bygde hundrevis av finnegårder med en spesiell måte å bosette seg på i terrenget. Skogfinnerne hadde en annen bondekultur enn Norge og en annen måte å drive jordbruk på, kalt svedjebruk. Denne metoden innebar å brenne ned mengder med skog for å så i asken i jorda og dyrke vekster av svedjerug. Dette krevde store landareal og store mengder skog for å gjennomføres da man jevnlig ble nødt til å flytte til ny skog da jordkvaliteten fort ikke lenger var god nok og man måtte brenne ned ny skog. Dette gjorde man på nytt og på nytt, og man ble nødt til å bruke større areal som lå lenger unna gårdene. For å ha store nok skogsareal for svedjebruket bosatte de seg med stor avstand mellom hverandre. På grunn av svedjebruket oppstod det etterhvert store konflikter når skogfinnerne kom til skogene i Norge og Sverige, og det ble innført forbud mot dette på 1600-tallet tidlig etter deres innvandring. Likevel klarte skogfinnerne på

Finnskogen å fortsette med jordbruksmetoden helt frem til midten av 1800-tallet.
(Hole, 1974)

Finnetunet på Svullrya, hentet fra [Finnskogen - Glomdalsmuseet](#).

Skogfinnene har hatt en stor innvirkning på landskapet i Finnskogen. Det finnes flere gamle skogfinnetorp som står igjen i Finnskogen og man finner spor etter svedjebruk, bebyggelse og husdyrhold. Gjennom deres tradisjoner med dyrkingsteknikker og måter å bygge på, er landskapet blitt formet på en spesiell måte. Skogfinnene hadde en annen byggeskikk og andre funksjoner enn en typisk norsk husmannsplass. Blant annet var den tradisjonelle hovedbygningen på en skogfinsk gård bestående av en røykstue hvor de for å holde varmen tok i bruk en røykovn. Denne så ut som en peis, men hvor røyken i stedet for å gå ut av en pipe, spredte seg i rommet og la seg i oppe i taket før det ble seg ut av en åpning.

Skogfinnetorpet Abborhøgda i Varaldskogen er et eksempel på en godt bevart skogfinsk gård som gjenspeiler de typiske bygningene som også forteller noe om historien til skogfinnene. Husmannsplassen ble bygd i 1770 og ligger på en høyde i landskapet. Plassen viser hvordan en tradisjonell skogfinsk gård kunne se ut. På Abborhøgda finnes det flere skogfinske bygninger som var typisk: en røykstue, en jordkjeller, låve, løe som lager for høy, fjøs, grisehus, stue for koking og våningshus. I innmarka på gården ble det laget nytteveksthager og åkere, i tillegg til beitemark og slåttemark, som i dag inneholder et stort biologisk mangfold gjennom år med slått og jordbruk. Denne karakteristiske arealutnyttelsen har resultert i et mosaikkpreget landskap som man må holde i hevd for å ta vare på. (TØI, 2022).

Røykstue i en Finngammelgård i Dalarna i Sverige. Foto: Holger Ellgard.

Det er et stort arbeid for å ivareta sporene etter skogfinsk kultur. På mange av de skogfinske husmannsplassene er det i dag i stor grad frivillige som driver slått og vedlikehold. Også støtte fra museum og fylkeskommunen er viktig. Fylkesmannen i Innlandet fylke gir hvert år pengebevilgninger til gjennomføringen av vedlikehold på mange av skogfinneplassene, og Riksantikvaren og kommunene i Finnskogen er også viktige samarbeidspartnere. Men sikringen av bygg og arbeid med videre utvikling er det i stor grad foreninger som har ansvaret for. På Abborhøgda er et fortidsforeningen som har dette ansvaret (TØI, 2022).

Men mange av bygningene som finnes etter skogfinsk arv i Finnskogen har et sterkt behov for større opprustning og er i dårlig stand. Denne utfordringen har blant annet blitt nevnt i Fylkesdelplanen til Hedmark fylke, for vern og bruk av kulturminner og kulturmiljø, «*Kulturminner for Hedmarks framtid*» fra 2005. Skogfinske rier, røykstuer og badebadstuer er eksempler på bygningstyper som er truet i nå Innlandet fylke. Her nevnes det hvordan mange av disse har høy verneverdi gjennom historisk dokumentasjon og sjeldenhetsverdi, og hvilke utfordringer som finnes i arbeidet med å sikre disse verdiene. Den skogfinske kulturarven er svært viktig å ta vare på både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, og utarbeiding av rapporter og restaurering av kulturmiljøer i Finnskogen er derfor avgjørende. (Hedmarks fylkeskommune, 2005)

4.3.9 Finnskogleden og andre vandreruter

Som en del av formidlingen av historien på Finnskogen er Finnskogleden et viktig bidrag. Finnskogleden ligger plassert langs gamle skogfinneplasser og annen bebyggelse som forteller noe om kulturarven for området. Mange av bygningene er blitt vedlikeholdt og på mange av plassene kan man også finne informasjon om plassens historie og hvordan man en gang levde her. Finnskogleden består av 13 etapper og strekker seg over 240 kilometer fra Morokulien i Sverige i sør, et område på Norge og Sveriges landegrense, til Eidskog og strekker seg helt til Trysil i nord, i Søre Osen. Vedlikehold av turstien blir gjennomført av frivillige, som gjennom DNT blir vervet til å ta vare på den mil lange ruten som møter både kulturminner, kulturlandskap og andre attraksjoner i Finnskogens natur. Finnskogrunden er også en viktig del av formidlingen av Finnskogens historie gjennom vandreruter, og er en 5 miles lang rundtur som er et resultat av et samarbeid mellom Riksantikvaren og DNT. Skogfinnetorpet Abborhøgda er en viktig kulturhistorisk attraksjon og del av kulturlandskapet i denne ruten og ligger langs både Finnskogsrunden og Finnskogleden. (Finnskogleden, 2022)

Finngården kvarntorp, en av etappene i Finnskogleden. Hentet fra [Finngården Kvarntorp - FinnskogLeden](#).

4.3.10 Kulturminner og vern

Landskapet på Finnskogen består av natur- og kulturlandskap og kulturminner som inneholder viktige spor etter den skogfinske historien. På grunn av den typiske skogfinske bosetningen er det et stykke mellom hvert kulturminne, og disse ligger ofte også litt gjemt i landskapet blant tette vekster og høyder. I databasen Kulturminnesøk opprettet av Riksantikvaren, finner man oversikt over mange av Finnskogens kulturminner. Blant annet et flertall av arkeologiske minner fra jernalderen med spor etter fremstilling av kull og bosetningsområder, og gårdstun som ikke er fredet (Kulturminnesøk, 2022).

Av skogfinsk kulturarv finner man flere minner etter skogfinsk byggeskikk i form av torp og rester av tidligere bebyggelse. Også spor av innrissede magiske symboler er en del av disse kulturminnene. Ifølge Riksantikvaren er fredningen av noen av de skogfinske gårdene pågående. Fredningen av skogfinske bygg begynte så sent som i 2011 og fortsatt er det kun et fåtall av faktisk fredete skogfinske kulturminner i landet: en skogfinsk badstu ved Nedre Øyeren i Brandval Finnskog og bygningsmiljø og innmark på skogfinnetorpet Abborhøgda og husmannsplassen Orala Aronstorp som begge ligger i Varaldskogen (Kulturminnesøk, 2022).

Finnskogen er en del av Utvalgte kulturlandskap i jordbruket hvor tre torp og grender i Finnskogen er blitt valgt som prioriterte kulturlandskap. Gjennom satsing mellom Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet skal disse jordbrukslandskapene sikres ved at verdier i kulturminner og kulturmiljø og biologisk mangfold og naturmangfold blir ivaretatt i et langsiktig perspektiv. De til sammen seks utvalgte områdene er Abborhøgda, Furuberget og Hytjanstorp, og skoggrendene Gravberget, Jammerdalen og Possåsen. (Landbruksdirektoratet, 2021).

4.2.11 Naturvern

Av Norges verneområder, finnes det flere ulike verneformer, men de viktigste i landet er nasjonalparker, naturreservater, landskapsvern og marine verneområder. I Finnskogen finnes det i hovedsak etablerte naturreservat, og ingen marine verneområder, landskapsvern eller nasjonalparker unntatt Fulufjellet nasjonalpark som ligger i nærheten i Trysil kommune. De titalls naturreservatene på Finnskogen har særlig fokus på ett type områdevern: skogvern, men også vern av våtmark

foreligger. I tillegg foreligger det et område i Finnskogen med fredning av dyreliv, Rysjøen dyrelivsfredning. Formålet med denne fredningen er å ta vare på og beskytte dyrelivet som karakteriserer området. Når det kommer til naturreservatene i Finnskogen er formålet å ta vare på naturen med dens variasjon av barskog og typer av myr. Felles er det et nasjonalt mål for områdene å ta vare på verneverdiene og utvikle de videre. (Miljødirektoratet, 2022)

Finnskogens natur faller også innunder vern av vassdrag i NVEs «*Verneplan for vassdrag*» med både elva Rotna som har sitt utløp i Sverige og ligger øst for Glomma i Finnskogen, og elven Kynna som renner ut i Glomma og starter nordøst Elverum. Vassdragene er av stor kulturhistorisk betydning ved at en del av Finnskogens kulturminner er plassert i tilknytning til disse. Blant annet finnekulturen og tømmerfløting. De er også av stor betydning for friluftslivet da lokale og besøkende benytter de til blant annet jakt og fiske og kanopadling. Effekten av vernet vassdrags er at man unngår ødeleggelse og inngrep i disse områdene og beholder de egenskapene som finnes her. (NVE, 2021)

4.3.12 Republikken Finnskogen

Republikken Finnskogen er en viktig del av Finnskogdagene som foregår hvert år på Svullrya i Grue kommune. Tre dager i året, i julimåned, proklameres Republikken Finnskogen. En president blir valgt og Finnskogflagget heises. Åsta Holth, en viktig pådriver for formidlingen av den skogfinske kulturen på Finnskogen, utnevnes hvert år til president og Finnskogdagene er et resultat av hennes initiativ for dette i 1970. For den anerkjennelsen man i dag har ved den skogfinske arven var Åsta Holth en sentral person. Åsta Holth var av skogfinske aner og ble født i Grue kommune blant Finnskogens tette skogbygder. Hun var forfatter og publiserte 19 bøker til sammen, hvor mange av de hadde handlingen lokalisert i Finnskogen med utgangspunkt i hennes egen skogfinske slekts historie. For Åsta Holth var det særdeles viktig å ta vare på arven fra den skogfinske kulturen og bringe denne til liv. På grunn av skogfinnenes historie med undertrykkelse og skam, var det i mange år lite fokus på denne delen av Finnskogens historie nasjonalt og lokalt. Åsta Holth bidro med å løfte viktigheten av denne arven og styrke stoltheten blant Finnskogens beboere med skogfinsk bakgrunn. Dette bidro også til å styrke identiteten blant innbyggerne og blant skogfinske etterkommere. (Brenden & Herzog, 2021)

Byste av Åsta Holth ved huset hvor hun bodde på Finnskogen. Hentet fra [isolor.no](https://www.isolor.no).

4.3.13 Identitet

I dag er den skogfinske arven fremtredende i stor grad i identiteten til innbyggere på Finnskogen. Skogfinnerne ble først anerkjent som en nasjonal minoritet i Norge i 1995 av Europarådets konvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Dette var flere hundre år etter deres innvandring (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2020). Før dette foregikk en undertrykkelse av den skogfinske kulturen gjennom for forskningspolitikk som førte til tap av språk og etternavn. Det var ikke lov å snakke finsk på skoler og det å vise at man var finsk var en skam. Man kunne også bli straffet for å være skogfinsk. Slik har skogfinnernes historie blitt lagt lokk på i mange år ved at etterkommere har skjult denne delen av sin identitet. I en samtale med Dag Raaberg, museumsdirektør på Norsk Skogfinsk Museum, ble jeg fortalt hvordan prestene nektet å skrive finske navn i kirkebøkene. Skogfinnerne ble gitt norske navn i stedet. Selv har Raaberg skogfinske aner med en mor som mest sannsynlig var 100 prosent finsk. Hans foreldre sa aldri ett ord om den skogfinske bakgrunnen og det var det få andre som gjorde også, opplyste Raaberg.

De siste tiårene har dette snudd og det er en tydelig stolthet i det å være skogfinsk. I samtale med Dag Raaberg ble jeg fortalt om Åsta Holth sin uttalelse: «*nå må vi*

erkjenne vår kultur». Mange er i dag stolte over å ha skogfinsk avstamning og finske stedsnavn er igjen tatt i bruk. Det er også i større grad et fokus på å formidle historien etter skogfinnene og bevare denne arven. Både lokale, turister og andre med forskjellige typer tilknytning til området viser stor interesse i Finnskogens særpreg. De unike tradisjonene blir i dag anerkjent i større grad enn sammenlignet med tidligere år.

Republikken Finnskogen sitt flagg. Hentet fra [behance.net](https://www.behance.net).

Interessen for natur- og kulturarven i Finnskogen er økende. Dette er mye et resultat som følge av bedre markedsføring av friluftstilbud, besøksplasser og stedsutvikling. I tillegg til de lokale er også mennesker fra andre deler av landet interessert i Finnskogens historie og tilstand. Finnskogen er blitt mer kjent for mange med sin rike fauna og sitt mystiske landskap og flere ønsker å utforske dette. Av Norges befolkning er det hele 13 prosent som har skogfinske aner, noe mange i dag er stolte av og ønsker å lære mer om.

4.4 Spørreundersøkelse

For å finne ut hva boende og besøkende av Finnskogen satte mest pris på og ønsket å forbedre, gjennomførte jeg en anonym spørreundersøkelse med en blanding av valgalternativer og utdypende svar. Undersøkelsen inneholdt spørsmål rundt deres forhold til stedet, muligheter og utfordringer. For å nå flest i min målgruppe, publiserte jeg spørreundersøkelsen i Facebookgruppen *Den grenseløse Finnskogen* og jeg fikk til slutt inn 33 svar fra mennesker i ulike aldre og med ulike bakgrunn.

Tittelen på spørreundersøkelsen lød som følgende: *Formålet med min undersøkelse er å finne ut hva som definerer Finnskogen for både innbyggere og utflyttere. Og hvordan man kan ta i bruk naturen og kulturarven her for å oppnå bærekraftige lokalsamfunn.*

Langstrakt landskap på Finnskogen. Foto: Torkel Skoglund (Statskog). Hentet fra SNL.

Spørsmålene som ble stilt var i tilknytning til forholdet deltakeren har til Finnskogen, hva som er positivt og negativt med å bo der, de beste plassene å være på Finnskogen, hva som mangler her og hvordan en føler en blir inkludert i Finnskogens aktiviteter og forvaltningen av Finnskogens verdier. Svar på disse spørsmålene ut fra alder og bosted er en veiledning for hvordan plassen ønskes å bli brukt og hvilke interesser ulike mennesker har for stedet.

Av de 33 deltakerne som deltok, var 45 % mellom 56-65, og 39% eldre enn 46 eller 66 år eller eldre. De fleste av deltakerne har interesser her uten å bo her, og det var ellers for det meste mennesker som har bodd i Finnskogen hele livet som har svart. Svarene som gikk igjen i oppgaven i spørsmål om hva som er positivt og givende i Finnskogen, var naturen og turmulighetene. Dette spilte en viktig rolle for Finnskogen som et godt sted å bo og besøke. I spørsmålet om hvordan en vil beskrive Finnskogen kom også dette fram i størst grad: natur, friluftsliv, i tillegg til frihet og stillhet. Ved spørsmål om hva en vet om skogfinsk historie, var det nesten ingen som

svarte at de ikke visste. De aller fleste kan mye om kulturen her, og kanskje det er nettopp derfor de også har en interesse for Finnskogen ellers. Ved spørsmål om noen kjente til skogfinnetorpet Abborhøgda, var dette derimot svært få.

Det er tydelig at det er en stor interesse for den skogfinske historien på Finnskogen og et ønske om å ta i bruk naturen. Selv stor misfornøyelse med tilbud av kollektivtransport og tjenester i lokalsamfunnet, og store avstander, veier tilknytning og turmuligheter opp for dette.

A blue-tinted photograph of a rural farm scene. In the background, there is a large wooden barn with several windows. To the left, a tall, thin tree stands prominently. The foreground is a field with patches of snow and several large hay bales. The overall atmosphere is quiet and rural.

KAPITTEL 5

ABBORHØGDA - Yöperinmaki

Hovedbygningen på Abborhøgda. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

5.1 Abborhøgda

Det skogfinske torpet Abborhøgda, på finsk Yöpermaki, eller Nattbergsbakken, er lokalisert i Varaldskogen i Kongsvinger kommune, sør i Finnskogen. Det 120 daa store skogfinnetorpet ligger plassert på en høyde i landskapet, med utsikt utover Finnskogens tette og dalpregede skog. Helt siden 1770 har Abborhøgda blitt brukt som en skogfinsk husmannsplass, og var bebodd helt fram til begynnelsen av 1980-tallet (Riksantikvaren, 2019). Plassen består av 11 bygninger som er fredet etter Kulturminnelovens § 22a, og mest sannsynlig ble bygd sent 1800-/tidlig 1900-tall. Også innmarka og større driftsflater rundt Abborhøgda er fredet, her etter § 15 i Kulturminneloven. Abborhøgda er et av de få skogfinnetorpene vi har som er godt bevart i landet, og inngår i «*Utvalgte landskap i jordbruket*» (Landbruksdirektoratet, 2021). Bygningene på plassen sammen med landskapet og artsmangfoldet som finnes her, forteller en viktig historie om skogfinnene i Norge (Riksantikvaren, 2019).

til fots, for eksempel langs Finnskogleden. Ved å gå vil man se mer av landskapet langs stiene, enn ved å kjøre skogsveien dit.

Bilde over: I en av adkomstene til Abborhøgda, sett opp mot gårdplassen. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

Adkomst til Abborhøgda fra bilvegen. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

5.1.2 Vann og vegetasjon

Abborhøgdas nærmeste vann er Abbortjernet. Et lite skogstjern plassert lavere i terrenget, sør for gården. Av større vann er Varaldsjøen og Møkeren, to større innsjøer ca. 5km sørvest for Abborhøgda, de mest nærliggende. Innsjøene har flere kilometer lang strandlinje og gode forhold for fiske. Vannelementet er ellers ikke framtrædende på høyden hvor skogfinne-gården ligger. For å få tilgang til rent drikkevann, er det etablert en brønn på Abborhøgda. Veien ned til bekken er bratt, og det er et stykke å kjøre til Møkeren og Varaldsjøen. Via vandrerutene som finnes på Finnskogen, som blant annet Finnskogrunden, knyttes vannene i området sammen med Abborhøgda.

5.1.3 Biologisk mangfold

Landskapet rundt Abborhøgda består i størst grad av vegetasjon som tette bartrær og løvtrær, men i innmarka er vegetasjonsbildet et annet. Med åkerlapper, grønne enger og et tuntre, har plassen et annet særpreg enn landskapet ellers i Finnskogen.

(Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

Det har også blitt registrert et mangfold av ulike arter som både er sjeldne og truede i området. 130 forskjellige typer karplantearter er blitt registrert på Abborhøgda, blant annet Ballblom og Solblom som er sterkt truede plantearter.

Jorda på abborhøgda er næringsfattig og gir et godt vekstgrunnlag for de mange artene som lever her. Også av insekter finnes det flere sjeldne arter, som igjen avhenger av plantene som vokser her for å overleve (Artsdatabanken, 2022). For å bevare mangfoldet av plante- og insektarter er man avhengig av å videreføre kulturen som før foregikk i innmarka på Abborhøgda, blant annet slått. Her spres graset som slås utover og tørket orøa faller ned og kan vokse opp igjen til neste sesong (FORTIDSMINNEFORENINGEN, 2022).

5.1.4 Historien på Abborhøgda

Forskjellige familier har bodd på Abborhøgda gjennom årene, også flere familier samtidig. Helt fra gården ble bygd til den ble fraflyttet, har den samme slekten drevet gården. Den første personen som bodde her var Henrik Pedersen, som selv ryddet plassen i 1770. De siste som bodde her var ekteparet Rudolf Bråten og hans kone Elida. Elida var oppvokst på Abborhøgda og hadde pikenavnet Abborhøiden, mens han selv var oppvokst på husmannsplassen Eriksbråten og senere kjøpte skogfinneplassen Aronstorpet, også kalt Orala. Rudolf Bråten var en viktig person for Finnskogen og dokumenterte og fotograferte en del skogfinske husmannsplasser før de forfalt (Riksantikvaren, 2019). Navnet Abborhøgda er et resultat av en fornorskingsprosess skogfinnene gikk igjennom. Tidligere var skogfinnetorpet kalt Yöperinmäki, som direkte til norsk oversettes til «nattehøyder». Av de fem

minoritetene som finnes i Norge, er skogfinner en av disse. Ikke mange bygninger etter ulike nasjonale minoriteter er blitt fredet, derfor er Abborhøgda unik.

Abborhøgda i 1967 og i 2011. Bildet til venstre viser Abborhøgda i 1967 og bildet til høyre viser Abborhøgda i 2011. Bildene er hentet fra: [Norge i bilder](#).

5.1.5 Forvaltning og eierskap

I 1994 ble Abborhøgda valgt ut som et av de ti kulturlandskapene i landet med aller størst verneverdi. Bygningene ble fredet i 2017. Deretter innmarka som omkranser gården i 2019. Abborhøgda er blitt vedlikeholdt årlig siden de siste beboerne flyttet ut. Dag Raaberg, museumsdirektør for Norsk Skogfinsk museum, informert meg om hvordan Abborhøgda gjennom årene har forfalt. Hele 6 frivillige årsverk i året må til for å ivareta plassen. Blant annet har mange av bygningene på Abborhøgda et stort behov for vedlikehold, i tillegg til at bygg som tidligere har stått her nå planlegges å bygges opp igjen. Tidligere har det stått et fjøs og en låve på hver sin side av hovedbygget på plassen som raste ned. For å bygge dette opp igjen skal det tas i bruk gamle bilder for å gjøre det tilnærmet likt som det var. Gjennom restaurering av bygninger og slått av innmarka, har man også klart å bevare noe av det unike mangfoldet som befinner seg i landskapet rundt med sine sjeldne plantearter.

Mye av historien på Abborhøgda vises i landskapet og landbruket som har foregått. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

Stabbur på Abborhøgda. (Foto: Agnes Elise Kristoffersen, 21.04.2022.)

Statskog utarbeidet i 2009-2016 en landskapsvernplan sammen med Riksantikvaren og NIKU. I 24. oktober i 2017 vedtok Riksantikvaren «*forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 22, fredete eiendommer i landsverneplan for Statskog*» (Riksantikvaren, 2019). En av de fredete eiendommene i landsverneplanen for Statskog var Abborhøgda, som med sine bygninger og innmark ble fredet etter § 22a. Formålet med denne fredningen er å ta vare på skogfinsk byggeskikk og kultur på Abborhøgda, som er en sjeldent godt bevart skogfinsk gård hvor de fleste av byggene fortsatt står oppreist. Abborhøgda med sin komplette gård skulle være et eksempel på hvordan en skogfinsk gård en gang så ut. Bygninger, innmark, hage og tuntre på Abborhøgda er fredet av Kulturminneloven av § 15 (Riksantikvaren, 2019). Fortidsminneforeningen overtok eierskapet av Abborhøgda fra Statskog i 2019, og mottok samtidig en million kroner for bruk til restaurering av anlegget. Tidligere har Statskog eid store deler av Varaldskogen og etter de siste eierne flyttet fra torpet eide de også Abborhøgda med påfølgende ansvar for vedlikehold. Statskog ga gårdsanlegget i jubileumsgave til Kulturminneforeningen som i dag arbeider med å bevare den skogfinske gården og utvikle plassen. Å fremme den skogfinske kulturen er også sentralt i dette arbeidet (FORTIDSMINNEFORENINGEN, 2022).

5.1.6 Aktiviteter og tilbud på Abborhøgda

Siden Kulturminneforeningen overtok Abborhøgda i 2019 har tilbudet av aktiviteter og arrangementer på Abborhøgda økt i løpet av sommerhalvåret. I regi av Kulturminneforeningen arrangeres det flere aktiviteter i sammenheng med restaureringen av Abborhøgda. Blant annet kurs i gamle metoder for takteking, lafting, tørrmuring og slåttedugnader. Kulturminneforeningen samarbeider også med Finnskogen natur- og kulturpark og arrangerer åpne dager på Abborhøgda med aktiviteter for barn. Aktivitetene som tilbys her er i sammenheng med å lære om skogfinsk bygningshistorie og jordbruksmetoder. Den Norske Turistforening tilbyr også et flertall av arrangementer i forbindelse med Abborhøgda, som organisert vandring mellom skogfinske torp og andre organiserte turer som går innom plassen. Både Finnskogleden og Finnskogrunden går gjennom gårdstunet og det er i dag hengt opp flere skilt med informasjon om turstiene.

STEDSBASERT LÆRING OG ENGASJEMENT PÅ ABBORHØGDA

Abborhøgda er en plass med mange muligheter i forbindelse med å fremme friluftsliv og viktigheten av kulturarv. Sammen med det omkringliggende landskapet på Finnskogen, er Abborhøgda med på å vise hvilke særegne egenskaper som finnes i området. Kulturminnene på gårdsplassen sammen med naturen rundt og passerende vandrerruter, gir et variert utgangspunkt for læring. Både Abborhøgda og andre skogfinske plasser på Finnskogen kan være gode arenaer for å lære og å oppnå løsninger og mål som er bærekraftige for fremtiden. Formidling og aktiviteter rundt kulturhistorien og det biologiske mangfoldet på Abborhøgda kan føre til økt kunnskap om arven på Finnskogen. Å tydeliggjøre Abborhøgdas verdier og ressurser er viktig for å forstå hva som er spesielt med Finnskogen og hvorfor det er viktig å bevare og utvikle naturen og kulturhistorien som finnes på akkurat dette stedet. En økt forståelse av arven på Abborhøgda kan også føre til en sterkere identitet og økt stedsfølelse. Dette kan bidra til en større interesse for området og dermed også et engasjement rundt bevaringen og videre planer for plassen. Friluftslivet på Finnskogen kan også fremmes gjennom bruk av utendørs klasserom og selvbetjente aktiviteter på Abborhøgda. Ved større benyttelse av friluftslivet vil sti-nettverkene på Finnskogen holdes vedlike. Økt bruk av friluftsliv er også en viktig bidragsyter for god helse og et godt liv.

Et samarbeid med museer og friluftsjaktører i Finnskogen kan være en løsning på å legge til rette for læringsaktiviteter utendørs på Abborhøgda. Tilrettelegging for at skoler både lokalt og regionalt kan besøke Abborhøgda kan gjøres ved å knytte læringsarenaen med blant annet Norsk Skogfinsk Museum. For eksempel kan bruk av naturveiledere eller guider med utgangspunkt i museet gi varierte og innholdsrike tilbud på Norsk Skogfinsk Museum med utforskning av deres kulturminner i en fysisk forstand. Tilgjengelighet er en utfordring for å oppnå besøk av skoleklasser og tilbud av guidede omvisninger. Opprusting av skogsvei og bedre tilgang til gårdsplassen må legges til grunn først.

5.2 Tiltak

For å oppnå kunnskap og engasjement for natur- og kulturarven på Abborhøgda og Finnskogen har jeg utarbeidet ulike tiltak for plassen. Målet med tiltakene er å gi voksne og unge en forståelse av sammenhengen mellom fremtidens utfordringer og den sentrale rollen til tradisjoner fra landbruket før i tiden. Det er også et mål å oppnå en økt nysgjerrighet overfor den skogfinske historien og et felles mål og ønske om å bevare arven.

1. Klasserom under tuntreet på Abborhøgda:

For å lære om natur- og kulturarven på Finnskogen kan det være gunstig å oppleve stedet i fysisk forstand. Oppfatning av naturen og utforsking av karakteren for stedet gjøres best når man står i selve landskapet. Etablering av et klasserom ute kan også fungere som et tilbud til friluftslivet gjennom aktiviteter for turgåere og besøkende. Ved bruk av selvbetjente aktiviteter kan man bidra til læring også for andre gjennom oppgaver. Med selvbetjente aktiviteter kan man lære om kulturhistorien på Abborhøgda og ressursene i naturen og hvordan videreføring av dette kan kobles opp mot bærekraft.

2. Oppgaver langs stiene:

Tilgjengeliggjøring av informasjon om kulturhistorien og naturen på Abborhøgda gjennom infoskilt, planser med quiz-spørsmål og oppgaver som skal løses, kan gi muligheter til å lære for alle som besøker stedet. Infoskilt med spørsmål om Finnskogen og Abborhøgda kan plasseres langs stiene og legge til rette for ulike aktivitetsløyper. Skiltene kan også brukes som informering av fakta om området. Dette kan føre til en mer aktiv bruk av plassen og muligheter for lek i sammenheng med besøk av stedet.

3. Insekts- og plantesafari i hagen:

Abborhøgda har et stort biologisk mangfold og har både sjeldne og truede arter som man må ivareta. Kartlegging og utforskning av hva som finnes av biologisk mangfold i landskapet på Abborhøgda kan også gi kunnskap om artene og viktigheten av disse. Ved å ta i bruk hagen på Abborhøgda til å inspisere og samle inn prøver av plante- og insektarter kan man tilegne seg en annen kunnskap om disse enn hvis man hadde sittet i et klasserom innendørs.

4. Snekkerverksted ved låven:

En viktig del av kulturarven på Abborhøgda og ellers på Finnskogen, er den skogfinske byggeskikken. I arbeidet med å restaurere bygningene på plassen blir det tatt i bruk gamle metoder for blant annet takteking og lafting. Dette er kunnskap som er vanskelig å lære bare ved å bli fortalt det. Innføring i byggemetoder gjennom snekkerverksted kan gjøre en del av Finnskogens historie mer levende og gi en følelse av at man tar del i historien.

1. Klasserom under tuntreet på Abborhøgda

3. Insekt- og plantesafari

2. Oppgaver langs stiene

4. Snekkerverksted ved låven

A photograph of a forest with a log pile in the foreground and a semi-transparent text box in the center. The forest consists of many thin, bare trees, likely birches, with a clear blue sky visible through the canopy. In the foreground, there is a large pile of cut logs and some dry brush. The text 'KAPITTEL 6' is centered in a bold, black font within a semi-transparent white rectangular box.

KAPITTEL 6

DISKUSJON

I min oppgave har jeg forsøkt å finne ut hvordan stedsbasert læring kan brukes som hjelpemiddel for å oppnå en bærekraftig utvikling av natur- og kulturarven på Finnskogen. For å undersøke hvordan dette kan gjennomføres, tok jeg utgangspunkt i Finnskogen og fordypet meg på skogfinnetorpet Abborhøgda som ligger i området. To underproblemstillinger er laget for å enklere svare på min hovedproblemstilling og gå i dybden på temaet. Problemstilling en: «Hvordan kan man oppnå økt kunnskap om kulturlandskap og en forståelse for viktigheten av god forvaltning, bevaring og utvikling for en bærekraftig utvikling?», og problemstilling to: «På hvilken måte kan stedsbasert læring fremme en økt interesse for å ta vare på og videreføre natur- og kulturarven på Finnskogen?».

Finnskogen

Finnskogen består som nevnt tidligere av et verdifullt landskap som forteller noe om områdets historie og inneholder en variasjon av både arter, landformer og kulturminner. Ved at Finnskogen ikke defineres av grensene mellom kommunene og til Sverige, har området et helhetlig inntrykk. Men på den andre siden bidrar dette også til et komplisert samarbeid ved at kommunene og tettstedene på ett sted i Finnskogen kan ha ulike ønsker og prioriteringer enn en annen kommune eller bygd på Finnskogen. Å forvalte Finnskogen som en helhet kunne man tenkt at som regel ville vært en enklere oppgave, men variasjonene i både bebyggelse, demografi og landskap gir forskjellige behov for området og derfor også lengre prosesser med å fatte vedtak. I dag foregår det også stor utflytting fra de fleste kommunene i området og gjennomsnittsalderen blir høyere og høyere. Det er dermed stort et stort behov for å øke attraktiviteten for å bo i Finnskogen. Selv om Finnskogen har et stort antall besøkende hvert år, er man svært avhengig av ildsjeler og et sterkt lokalsamfunn for å medvirke til god forvaltning av natur- og kulturressurser. Ved at det blir færre innbyggere i Finnskogen, gjør at det også blir mindre mennesker i nærmiljøet og dermed færre frivillige og lokale bidragsytere. Det er likevel interesse for å bidra på blant annet dugnader og andre tiltak i Finnskogen blant befolkningen også i utkanten og fra andre deler av Norge. Men dette kan for noen være mer tungvint og utfordrende å få til, og vil ikke bidra til å styrke stedsidentiteten i like stor grad, noe man bør være obs på ellers i etterspørsel av frivillig arbeid.

Forvaltning, bevaring og identitet

For å bevare og utvikle natur- og kulturarven som finnes i landskapet, er det viktig å åpne for benyttelse av den. Dette gjøres i stor grad i Finnskogen gjennom tur- og friluftsforeninger. I Norge er friluftsarbeidet en viktig del av det nasjonale målet om å oppnå god helse og levevilkår i befolkningen. Men også forståelsen av naturen og verdiene som finnes her er et viktig mål ved arbeidet med å videreføre landskapet. Det kan være utfordrende å legge til rette for benyttelse og

restaurering av kulturminner. Blant annet har dette vært et dilemma i Finnskogen da begrenset pengestøtte har vært et faktum blant annet for Norsk Skogfinsk Museum. Det frivillige arbeidet utgjør store deler av vedlikeholdet av kulturarven her og sørger for mye videreføring av arv. Men et problem med frivillighet er selektivt arbeid. De som melder seg til å arbeide frivillig på skogfinnegårdene på Finnskogen vil mest sannsynlig ønske å bidra på en plass det er fint å oppholde seg på og som har en enkel adkomst. Dersom man i forvaltning skal basere seg på denne typen bevaring, kan dette risikere at andre like viktige plasser og kulturminner ikke blir bevart fordi det ikke er like populært.

Noe av det som er unikt på Finnskogen er den sterke identiteten. Denne skiller seg i stor grad fra mange andre plasser i landet. Stoltheten ved å være skogfinsk og ved å bo på Finnskogen er tydelig i markeringer av Finnskogen og bevaring av de særegne egenskapene som finnes i området. Identiteten er både sterk blant menneskers følelser i Finnskogen og visuelt. Men det er fortsatt tydelig gjennom fraflytting og forfall av bygg, at det trengs større ansvarsfølelse overfor den natur- og kulturarven som er her. Arbeidet med å verne og vedlikeholde kulturminnene er omfattende, og mange av plassene hvor de ligger er vanskelige å ta seg til. Frivillighet er ikke nok for å vedlikeholde alle verneverdige objekter i Finnskogen, og den forvaltningen som foregår i dag dekker en svært liten andel. Selv med søknader og prosesser med å verne og frede kulturminner og naturvernområder på Finnskogen, er dette noe som tar tid og det er derfor viktig at lokalbefolkningen forstår alvoret i det og hvorfor det er viktig å bidra i å ta vare på arven i landskapet. Man kan vurdere andre løsninger som innsamling av penger til for eksempel restaurering av bygg, eller ta betalt av turgåere og mennesker som benytter seg av kulturlandskapet og friluftslivet som finnes her. Men på den andre siden kan man i verste fall risikere at folk ikke lenger vil legge turen til Finnskogen og kanskje etter hvert lage et skille mellom de med råd til friluftstilbudene og de som ikke har det. En annen løsning kunne vært dugnad i sammenheng med aktivitet og læring, men det kommer jeg mer inn på videre i min diskusjonsdel.

Stedsbasert læring

Gjennom bruk av natur og kulturminner, knyttes arven sammen og en får et helhetlig inntrykk av hvilke verdier som sammen fungerer i et landskap. Følelsen av å være en del av naturen og deretter ønske å vite om den historien som befinner seg her gir også en følelse av tilknytning og av å være hjemme. Men bruken av natur- og kulturarven kan være problematisk å grunn av blant annet tilgjengelighet og vær. Tilbudet av friluftsliv og kulturminner er i størst grad tilpasset sommerhalvåret, og ikke alle attraksjonene har vei om vinteren. Muligheter for adkomst er også et faktum, og en del av de verneverdige skogfinske gårdene på Finnskogen ligger avsidesliggende til med veier som er utfordrende å ta seg frem på. Dette bidrar til en

nedprioritering av noen kulturminner på grunn av deres lokasjon og dermed mindre interesse for å bevare og utvikle disse.

Stedsbasert læring i landskapsplanleggingen fra tidlig alder og øker interessen for landskapet rundt dem. Skolen er et sted for hvor grunnleggende verdier dannes, men kan man tilpasse læringen etter et landskap hvor det skjer stadig endringer? Aurlandsmodellen viser hvordan tilrettelagt læring i ute sørger for å skape et stort kunnskapsgrunnlag på en annen måte. Blant annet gjennom utøving av immateriell arv som ferdigheter i håndverk og samarbeid, og et søkelys på temaer som er vanskelige å forstå i et klasserom, men som i mange landskap står tydelig fram: bærekraftig utvikling og hvorfor dette er viktig. Å ta i bruk stedsbasert læring som metode kan danne et godt kunnskapsgrunnlag for elevene, men læreren må også ha en god nok kunnskap for å vite hvor i naturen stedsbasert læring bør foregå og hva som skal være formålet med læringen. Utføring av stedsbasert læring er avhengig av gode steder hvor dette kan foregå. Men ikke overalt i landet er det kort vei til nærmeste skoglandskap eller kulturminne. Også bruk av ressurser på skoler varierer.

Det viser seg at inkludering av befolkningen i planleggingen er viktig for demokratiet og gagnar mennesker ved at mål som skal nås i arbeidet med bevaring og utvikling tar hensyn til hva menneskene vil. Norsk skolepolitikk nevner blant annet dette, både demokrati og utvikling og menneskeverd, og at dette er grunnleggende for en bærekraftig fremtid. Men aktiv deltakelse i nærmiljøet og hvordan forvaltningen av dets verdier bør foregå i fremtiden kan også bidra til utfordringer i forbindelse med uenigheter og konflikter mellom forskjellige parter. I planleggingen kan arbeidet bli mer komplisert og utfordrende på grunn av åpenhet for innsigelser og klager. Dersom alle skal fremme sin mening og påvirke valg i forvaltning kan arbeidet ta lengre tid. Men Norge er som land forpliktet til å følge Europarådets rammekonvensjon som fremmer viktigheten av medvirkning i prosessen ved planlegging og forvaltning av landskap. Norge er dermed pliktig til å sørge for medvirkning i landskapsutviklingen.

Abborhøgda

Abborhøgda er et godt utgangspunkt for stedsbasert læring både gjennom den skogfinske arven i form av bygningshistorie og landbrukshistorie og et stort artsmangfold. Abborhøgdas tilknytning til friluftslivet i Finnskogen legger også et godt grunnlag for stedsbasert læring. Det er mulighet for å koble Finnskogleden og Finnskogrunden på historien som finnes her og sørge for læring ikke bare gjennom bruk av utendørs klasserom, men også besøkende i friluftslivet. For besøkende på Abborhøgda som er fra Finnskogen, kan kunnskap om plassen bidra til en sterkere identitet i tilknytning til stedet man er fra. Også følelsen av å bli inkludert i landskapet man bor i gjør at man ønsker å engasjere seg i større grad. Men på grunn av kunnskapsgrunnlag om landskapet og stedsutvikling som ofte kan være tunge og

omfattende, kan ikke-fagkyndige ha vanskeligheter med å forstå prosessen i utviklingen og bevaringen av landskapet og dermed også ha problemer med å holde oppe en dialog med planlegger og tiltakshaver. Inkludering av mennesker i prosessene i landskap kan være vanskelig på grunn av termer og faglig språk, derfor er det viktig å sørge for god informering og involvering med fokus på andre mennesker som har like rett til å delta og medvirke.

KONKLUSJON

I denne oppgaven beskrives flere ulike metoder for å oppnå økt kunnskap om og interesse for natur- og kulturarven vår. Jeg setter flere ulike landskapsperspektiv opp mot hverandre og undersøker hvordan stedsbasert læring kan fungere som et hjelpemiddel i arbeidet med å oppnå bevissthet rundt arven i landskapet. Dette finner jeg til en viss grad ut av ved å undersøke temaer som landskapsformidling og landskapsdemokrati, eksempler på tidligere erfaring og forskning. Det vises også til gjennomføringen av stedsbasert læring som metode for læring og hvilke effekter metoden kan ha for samfunnet ellers. Min oppgave omfatter hvordan kunnskap om natur- og kulturarv kan føre til en bred verdiskaping, og det vises både til identitet, deltakelse og et søkelys på fremtidige løsninger. Arbeidet med teorigrunnet viste eksempler på hvordan landskap består av sårbare ressurser og hvordan ting henger sammen, mens mulighetsstudie viste hvordan valg som tas i landskapet kan ha store ringvirkninger og påvirke verdier rundt. Man kan ikke si for sikkert at alle inngrep i landskap har store negative effekter eller at stedsbasert læring vil være den beste læremetoden for all form for teori, klasse eller miljø. Men gjennom oppgava kommer det fram informasjon om hvordan man på ulike måter kan gå fram for å oppnå gode resultater og unngå eventuelle store konsekvenser med utgangspunkt i at det er nettopp forslag.

Minn mulighetsstudie ved Finnskogen og Abborhøgda viser eksempler på hvordan stedsbasert læring kan gjennomføres i forbindelse med friluftsliv og kulturminner. Undersøkelse av metoden har vist at stedsbasert læring ikke bare gir kunnskap om det som omringer oss i landskapet, men også viten om hvordan man kan forvalte dette og hvorfor man bør. Abborhøgda i Finnskogen har et bredt spekter av verdier

som er viktige å ivareta, og effektene ved stedsbasert læring som hjelpemiddel for å løfte verdiene har gjennom oppgava vist seg å være godt egnet til plasser med liknende utfordringer som Abborhøgda. Men også andre typer kulturminner og naturlandskap kan ha mulighet til å oppnå engasjement og bevissthet ved bruk av stedsbasert læring. Hensikten med oppgava mi er å finne ut hva som skal til for å bli bevisst på verdien av det rundt oss og hvordan man påvirkes i praksis. Bærekraftige løsninger er avhengig av et bærekraftig samarbeid.

ETTERORD

Arbeidet med min oppgave ble mer krevende enn det jeg hadde trodd. Finnskogen er et komplekst område som skiller seg fra andre plasser i landet. Før jeg startet mitt arbeid med oppgaven var Finnskogen en plass jeg ikke kunne så mye om, annet enn om Skogfinnene som kom hit en gang for noen hundre år siden og skogen som går dypt innover i landskapet. Nye oppdagelser er blitt gjort gjennom intervju, besøk og gjennomgang av litteratur, som har gitt en ny forståelse og innblikk i viktigheten av kulturlandskap. Ved nærmere utforsking av Finnskogen fant jeg etter hvert ut at jeg hadde valgt riktig sted for min masteroppgave. Det har vært både spennende og tidkrevende å lære om Finnskogen og det som foregår der i dag, men det er ikke en like stor grad av tilgjengelig informasjon om Finnskogen som helhet slik som det er for kommunene i området. Dette har bidratt med å gjøre arbeidet med oversikt over området til en omfattende jobb. Men med interessante steder å besøke og mennesker å snakke med har det vært verdt alt arbeidet.

LITTERATURLISTE

Artsdatabanken, 2022. *Kunnskapsbank for naturmangfold*. [Internett] Available at: <https://www.artsdatabanken.no/> [Funnet 27 04 2022].

Barane, J., Hugo, A. & Clemetsen, M., 2015. *Kunnskap for ei felles framtid..* Bergen: Fagbokforlaget.

Birkeland, I., 2014. *Kulturelle hjørnesteiner: Teoretiske og didaktiske perspektiver på klimaomstilling*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Brenden, R. & Herzog, I. C., 2021. *Åsta Holth*. [Internett] Available at: https://snl.no/%C3%85sta_Holth [Funnet 03 02 2022].

Butler, A. & Berglund, U., 2012. Landscape Character Assessment as an Approach to Understanding Public Interests within the European Landscape Convention. *Landscape Research*, 02 10, pp. 219-236.

Distriktssenteret, 2013. *Finnskogen Natur- og kulturpark*. [Internett] Available at: <https://distriktssenteret.no/artikkel/finnskogen-natur-og-kulturpark/> [Funnet 14 02 2022].

Distriktssenteret, 2013. *Finnskogen Natur- og kulturpark*. [Internett] Available at: <https://distriktssenteret.no/artikkel/finnskogen-natur-og-kulturpark/> [Funnet 01 05 2022].

Distriktssenteret, 2022. *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker*. [Internett] Available at: <https://distriktssenteret.no/norske-parker/> [Funnet 01 05 2022].

DNT, 2022. *DNT Finnskogen og Omegn*. [Internett] Available at: <https://finnskogen.dnt.no/> [Funnet 12 04 2022].

Elgersma, A. & Asheim, V., 1998. *Landskapsregioner i Norge-landskapsbeskrivelser*. [Internett] Available at: <https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmloi/bitstream/handle/11250/2823853/NIJOS-Rapport-1998-02.pdf?sequence=1> [Funnet 17 01 2022].

Finne, M. et al., 2020. *Kulturminnevern – kulturminneloven med kommentarer*. 3. red. Oslo: Riksantikvaren og Økokrim.

Finnskogen friluftsråd, 2019. *Velkommen til Finnskogen friluftsråd sine nettsider*. [Internett] Available at: <https://finnskogen.org/friluftsrad/> [Funnet 04 04 2022].

Finnskogen natur- og kulturpark, 2014. *Parkplan*. [Internett] Available at: <https://finnskogen.org/wp-content/uploads/2018/04/Parkplan-1.juli-2014-endret-aug-2017.compressed.pdf> [Funnet 01 05 2022].

Finnskogen natur- og kulturpark, 2022. *Finnskogen natur- og kulturpark*. [Internett] Available at: <https://norskeparker.no/park/finnskogen-natur-og-kulturpark/> [Funnet 05 01 2022].

Finnskogsleden, 2022. *Finnskogleden - på historiske stier gjennom gammelt landskap*. [Internett] Available at: <https://finnskogleden.com/> [Funnet 04 05 2022].

FN, 2022, b. *God utdanning*. [Internett] Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-utdanning> [Funnet 30 03 2022].

FN, 2022. *FNs bærekraftsmål*. [Internett] Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal> [Funnet 30 03 2022].

FORTIDSMINNEFORENINGEN, 2022. *ABBORHØGDA*. [Internett] Available at: <https://fortidsminneforeningen.no/museum/abborhogda/> [Funnet 27 03 2022].

Friluftsrådets landsforbund, 2021. *Læring i friluft*. [Internett] Available at: <https://files.solvecms.com/friluftsrad.no/fd03668/L%C3%A6ring%20i%20friluft.pdf> [Funnet 04 04 2022].

Grue kommune, 2020. *KOMMUNAL PLANSTRATEGI*. [Internett] Available at: <https://www.grue.kommune.no/getfile.php/13443154-1611320350/Filer/Grue/Planer%20og%20styringsdokumenter/Kommunal%20planstrategi%202020-2024.pdf> [Funnet 12 03 2022].

Haukeland, P. I. & Brandtzæg, B. A., 2019. *Bred verdiskaping som strategi for bærekraftig stedsutvikling*. [Internett] Available at: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2599217> [Funnet 27 04 2022].

Hedmarks fylkeskommune, 2005. *Kulturminner for Hedmarks framtid*. [Internett] Available at: <https://innlandetfylke.no/f/p1/i88c16010-6d39-4d2c-93c0-0c06196fdc35/fylkesdelplan-for-vern-og-bruk-av-kulturminner-2005.pdf> [Funnet 23 04 2022].

Hole, P., 1974. *Finnskoger og skogfinner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

IFLA EUROPE General Assembly, 2014. *LANDSCAPE DEMOCRACY*. [Internett] Available at: https://www.iflaeurope.eu/assets/docs/IFLA_EU_resolution_Landscape_democracy [Funnet 03 03 2022].

Innlandet fylkeskommune, 2020. *Innlandsstrategien 2020-2024*. [Internett] Available at: <https://innlandetfylke.no/tjenester/plan-statistikk-og-folkehelse/innlandsstrategien/innlandsstrategien-2020-2024/1-innlandet-eventyrlige-muligheter/> [Funnet 09 04 2022].

Klima- og miljødepartementet, 2016. *Meld. St. 18: Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet*. [Internett] Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/> [Funnet 21 04 2022].

Klima- og miljødepartementet, 2018. *Handlingsplan for friluftsliv: Natur som kilde til helse og livskvalitet*. [Internett] Available at: <https://www.regjeringen.no/contentassets/c89f9ea09a1e40fab3fefba28668fddb/9603> [Funnet 21 04 2022].

Kommunal- og distriktsdepartementet, 2009. *Oppfølging i Norge*. [Internett] Available at: https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/diverse/landskapskonvensjonen/om-konvensjonen/oppfolging-i-norge/id426186/ [Funnet 06 03 2022].

Kommunal- og distriktsdepartementet, 2019. *Meld. St. 5: Levende lokalsamfunn for fremtiden— Distriktsmeldingen*. [Internett] Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20192020/id2674349/?ch=6#kap6-5-3> [Funnet 21 04 2022].

Kommunal- og distriktsdepartementet, 2020. *Europarådets rammekonvensjon*. [Internett] Available at: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/midtpalte/europaradets-rammekonvensjon/id86935/> [Funnet 20 04 2022].

Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021. *Europarådets landskapskonvensjon*. [Internett] Available at: https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/diverse/landskapskonvensjonen/om-konvensjonen/europeisk-landskapskonvensjon-norsk-teks/id426184/ [Funnet 06 03 2022].

Kongsvinger kommune, 2020. *Kommunal planstrategi – kort fortalt*. [Internett] Available at: <https://www.kongsvinger.kommune.no/getfile.php/13499833-1592984159/Filer/Kongsvinger/2e.%20Politikk%2C%20organisasjon%20og%20planer/Planer%20og%20styringsdokumenter/Kommunal%20planstrategi%20-%20tekst%20til%20planstrategi%20%28002%29.pdf> [Funnet 12 03 2022].

Kulturminnesøk, 2022. *Kulturminnesøk*. [Internett] Available at: <https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&am-lokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=68.57644086491786,-11.25,58.56252272853734,45&zoom=5&id=> [Funnet 16 01 2022].

Landbruksdirektoratet, 2021. *Finnskogen*. [Internett] Available at: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/miljo-og-klima/jordbrukets-kulturlandskap/utvalgte-kulturlandskap-i-jordbruket/dette-er-de-utvalgte-kulturlandskapene/finnskogen> [Funnet 19 02 2022].

Lovdata skogbrukslova, 2005. *Lov om skogbruk (skogbrukslova)*. [Internett] Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-27-31> [Funnet 04 04 2022].

Lovdata, 1978. *Lov om kulturminner [kulturminneloven]*. [Internett] Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50> [Funnet 01 04 2022].

Lovdata, 2005. *Faro-konvensjonen*. [Internett] Available at: <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2005-10-27-106> [Funnet 21 02 2022].

Lovdata, 2008. *Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)*. [Internett] Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71> [Funnet 03 04 2022].

Miljødirektoratet, 2022. *Norges verneområder*. [Internett] Available at: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/norges-verneomrader/> [Funnet 25 03 2022].

Morten Clemetsen og Trude K. Knagenhjelm, 2010. *Landskapsressursanalyse – "Telemarkskanalen som regionalpark"*, Aurland: Aurland Naturverkstad.

Natur i Norge, 2021. *Landskap*. [Internett] Available at: <https://artsdatabanken.no/nin/landskap> [Funnet 01 04 2022].

NGU, 2022. *Arealinformasjon - Norge og Svalbard med havområder*. [Internett] Available at: https://geo.ngu.no/kart/arealis_mobil/ [Funnet 11 04 2022].

NIBIO, 2022. *Kilden*. [Internett] Available at: https://kilden.nibio.no/?topic=arealinformasjon&lang=nb&BX=7195706.12&BY=275054.87&zoom=0&bgLayer=graatone_cache&lang=nb&X=7195706.12&Y=275054.87&zoom=0&bgLayer=graatone_cache [Funnet 11 04 2022].

Norwegian Ministry of Local Government and Modernisation & Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2021. *Voluntary National Review 2021 Norway*. [Internett] Available at: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cca592d5137845ff92874e9a78bdadea/norpdfs/voluntary-national-review-2021.pdf> [Funnet 30 03 2022].

NVE, Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022. *Landskap*. [Internett] Available at: <https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/landskap/> [Funnet 28 03 2022].

NVE, 2021. *312/1 Rotna*. [Internett] Available at: <https://www.nve.no/vann-og-vassdrag/vassdragsforvaltning/verneplan-for-vassdrag/innlandet/312-1-rotna/> [Funnet 12 04 2022].

Palmquist, S., Björklund, M. & Lahn, T., 2011. *En levande Finnskog - vårt felles ansvar*. [Internett] Available at: <https://kunstkultursenteret.no/wp-content/uploads/2020/04/Vedleg-2-En-levande-Finnskog.pdf> [Funnet 14 02 2022].

Riksantikvaren, 2019. *Abborhøgda - Dokumentasjon til fredningssak*. [Internett] Available at: <https://www.riksantikvaren.no/wp-content/uploads/2019/11/Abborh%C3%B8gda-dokumentasjon-2.pdf> [Funnet 27 02 2022].

Riksantikvaren, 2019. *SEKTORVISE LANDSVERNEPLANER OG FREDNINGSVEDTAK*. [Internett] Available at: <https://www.riksantikvaren.no/prosjekter/landsverneplaner/statskog/> [Funnet 08 02 2022].

Rovdata, 2022. *Bestandsstatus - Brunbjørn*. [Internett] Available at: <https://rovdata.no/Brunbj%C3%B8rn/Bestandsstatus.aspx> [Funnet 11 04 2022].

Skar, Ø., 2011. *Arven i vår brukskultur*. s.l.: Tapir akademisk forlag.

Skasdammen, Å., 2000. *FINNSKOGENS FOLK, KULTUR OG HISTORIE*. [Internett] Available at: <https://finnskogen.dnt.no/kulturhistorie/> [Funnet 06 01 2022].

Smith, G. A., 2002. Place-Based Education. *Learning to Be Where We are*, pp. 584-594.

SSB Eidskog, 2022. *Eidskog*. [Internett] Available at: https://www.ssb.no/kommunefakta/eidskog_ [Funnet 07 03 2022].

SSB Kongsvinger, 2022. *Kongsvinger*. [Internett] Available at: <https://www.ssb.no/kommunefakta/kongsvinger> [Funnet 07 03 2022].

SSB Trysil, 2022. *Trysil*. [Internett] Available at: https://www.ssb.no/kommunefakta/trysil_ [Funnet 07 03 2022].

SSB Åsnes, 2022. *Åsnes*. [Internett] Available at: https://www.ssb.no/kommunefakta/asnes_ [Funnet 07 03 2022].

SSB, 2022. *Kommunefakta Grue*. [Internett] Available at: https://www.ssb.no/kommunefakta/grue_ [Funnet 08 03 2022].

TØI, 2022. *Abborhøgda*. [Internett] Available at: <https://www.toi.no/ruvival/abborhogda/> [Funnet 07 03 2022].

Utdanningsdirektoratet, 2022. *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. [Internett] Available at: https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob_ [Funnet 30 03 2022].

Vaage, S., 2000. *Utdanning til demokrati. Barnet skolen og den nye pedagogikk: John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.

KILDEHENVISNING BILDER

Abborhøgda i 1967 og i 2011. Norge i bilder. Foto. Lastet ned fra: [Norge i bilder](#) (22.05.2022)

Abborhøgda. Riksantikvaren. Foto. Lastet ned fra: <https://www.riksantikvaren.no/fredninger/abborhogda-yoperinmaki/> (22.05.2022)

Byste av Åsta Holth.Isolor. Foto. Lastet ned fra: [d04b0360-6e3e-0447-262b-647b3e854100-1024x605.jpg](#)

[\(1024x605\) \(isolor.no\)](#) (22.05.2022)

Finnskogleden. Bobilbasecamp. Foto. Lastet ned fra: <https://bobilbasecamp.no/2020/11/finnskogleden/> (22.05.2022)

Finnetunet på Svullrya. Glomdalsmuseet. Foto. Lastet ned fra: [Finnskogen - Glomdalsmuseet](#). (22.05.2022)

Finngården kvarntorp. Finnskogleden. Foto. Lastet ned fra: [Finngården Kvarntorp - FinnskogLeden](#) (22.05.2022)

Landskap på Finnskogen. Finnskogen. Foto. Lastet ned fra: [finnskogleden-1100x564.jpeg \(1100x564\) \(finnskogen.org\)](#) (22.05.2022)

Litunet på Rogaland. Sandalsand. Foto. Lastet ned fra: [2013-07_2019.jpg \(1280x720\) \(sandalsand.net\)](#) (22.05.2022)

Norsk Skogfinsk Museum. Foto. Lastet ned fra: [Svedje - 20170616_031924Svedjebrenning - Foto c tmb 877x0.jpg](#)

[\(877x318\) \(skogfinstmuseum.no\)](#) (22.05.2022)

Republikken Finnskogen sitt flagg. Behance. Foto. Lastet ned fra: (hentet fra: [3cdc7945533805.58346fd6c940a.jpg](#)

[\(1400x933\) \(behance.net\)](#) (22.05.2022)

Røykstue i en Finngammelgård i Dalarna i Sverige. Foto: Holger Ellgard. Lastet ned fra: [800px-Finngammelgården, Pörtet,2.jpg](#)

[\(800x533\) \(wikimedia.org\)](#) (22.05.2022)

Skogfinnetorp på Finnskogen. Statsforvalteren, Foto. Lastet ned fra: [dsc_0134.jpg \(730x487\) \(statsforvalteren.no\)](#) (22.05.2022)

Stolpejakt. Glåmdalen (2018).Foto. Lastet ned fra:

<https://www.glomdalen.no/friluftsliv/dnt-finnskogen-og-omegn/hedmark-fylkeskommune/far-penger-til-friluftsliv/s/5-19-452200> (22.05.2022)

Våler (Innlandet). SNL. Foto: ukjent/NTB. Lastet ned fra:

https://snl.no/V%C3%A5ler_-_Innlandet (22.05.2022)

VEDLEGG

Vedlegg 1: Semistrukturert dybdeintervju om Finnskogen

1. Hvilket forhold har du til Finnskogen?
2. Er Finnskogen viktig for ditt daglige virke?
3. Hva har den skogfinske kulturarven å si for deg?
4. Hvordan foregår arbeidet med bevaringen av kulturminner i Finnskogen i dag?
5. Hvordan blir naturressursene utviklet her?
6. Hvilken rolle spiller museene i arbeidet med forvaltning av natur- og kulturarv?
7. Blir innbyggere i Finnskogen involvert i forarbeidet i forvaltning av ressurser?
8. Hvordan blir innbyggere og andre involvert i prosessen med bevaring og utvikling av ressursene ?
9. Hva er de største utfordringene ved samarbeid og gjennomføring av bevaring og utvikling i landskapet på Finnskogen?
10. Er det noe som bør gjøres for at samarbeid og gjennomføring av bevaring og utvikling i landskapet på Finnskogen kan foregå bedre?

Vedlegg 2: Strukturert intervju om interesserte og boende i Finnskogen

1. Alder
2. Kjønn
3. Arbeidssituasjon
4. Yrke
5. Ditt forhold til Finnskogen
6. Bosituasjon
7. Hvor i Finnskogen bor du?
8. I hvilken kommune er du bosatt i?

9. Hva er positivt med å bo på Finnskogen?
10. Hva er negativt med å bo på Finnskogen?
11. Dersom du skulle valgt en viktig plass for deg i Finnskogen, hvor ville det vært?
12. Hva mener du mangler der du bor i Finnskogen?
13. Finnes det et (eller flere) sted(er) i Finnskogen som du ser på som spesielt bra møtested?
14. Hvordan er din framtid i Finnskogen?
15. Hvis noen spør om du kan beskrive Finnskogen, hva nevner du?
16. Hva mener du at er viktig for at man skal trives med å bo i Finnskogen?
17. Føler du at du blir informert i stor grad om hva som skjer i Finnskogen når det gjelder arrangementer og andre aktiviteter?
18. Føler du at du blir informert i stor grad om hva som skjer i Finnskogen når det gjelder forvaltning og utvikling i området?
19. Føler du at du vet mye om skogfinnene og Finnskogens historie?
20. Er du kjent med skogfinnetunet Abborhøgda? Evt hva vet du om stedet?

Vedlegg 2: Spørreskjema med svar

-Ligger ved som et eget dokument

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway